

H. KADASTIK

VESTLUSI NOORUKITELE

HEITI KADASTIK

VESTLUSI NOORUKITELE

KOLMAS, TÄIENDATUD TRÜKK

Kirjastus «VALGUS» * TALLINN 1970

613

K04

Kunstiliselt kujundanud H. Valk.

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

5-2-1

101-70

«Vestlusi noorukitele» esimese trüki ilmumisest on möödunud kuus aastat. Selle aja jooksul on meie vabariigi avalikus arvamuses toimunud nihe, mida võib ainult tervitada. Noorukite kehalise ja vaimse küpsemisega seotud probleemidest ei püüta enam vaikides mööda minna, vaid neile otsitakse asjalikke, teaduslikkudele alustele tuginevaid vastuseid. On saanud üldtunnustatud tõeks, et niihästi kool, perekond kui ka noorsoo-organisatsioonid peavad süstemaatiliselt tegelema seksuaalalase selgitus- ja kasvatustööga. Kui veel viis aastat tagasi leidis pedagooge, arste ja lapsevanemaid, kes sellesuunalisi ettepanekuid taunisid kui riivatut «sekspropagandat», siis praegu nii nõmedaid seisukohavõtte praktiliselt enam ei kohta. Asjad on hakanud leidma oma õiget kohta.

Brošüüri «Vestlusi noorukitele» ja tema autoril Heiti Kadastikul on olnud selles mõttelaadi ümberkujundamises suur osa. Kahes trükis kokku 32 000 eksemplaris ilmunud brošüür ise on levitanud asjatundlikku ning asjalikku informatsiooni mitte ainult noorte, vaid ka täiskasvanute hulgas. Et mõlemad tiraažid kadusid raamatukauplustest otse tuulekiirul, see näitab, kui suur vajadus on niisuguse informatsiooni järele. Heiti Kadastiku esinemised ajakirjanduse veergudel, raadios, televisioonis ning arvukates auditooriumides küll pedagoogidele, küll noortele, küll vanadele — see kõik on suurel määral kaasa aidanud ebaterve kõmulisuse ja teeskleva võltshäbi hajutamisele sugudevaheliste suhete valdkonna käsitlemisel.

Kuid kahjuks pole kõik kaugeltki veel korras. Seksuaalalast selgitustööd koolides ei tehta vajalikul tasemel, hoolimata sellest, et möödunud aastal kehtestati üsnagi asjalik programm. Ikka veel leidub lapsevanemaid, kes väldivad asjalikke vestlusi oma lastega seksuaalteemadel ja arvavad jaanalinnu mängimisega suutvat hoida oma

järglasi «kuremuistendi» tasemel kuni viimaste abiellumiseni. Elanikkonna mitmetes kihtides läbi viidud vaatlused ja küsitlused on näidanud, et lubamatult paljud tõsised küsimused intiimelu valdkonnas on eksiarvamuste või ebateadlikkuse söödis. Küllalt suurt mõju etendab selles noorukite vastastikune informatsioon, õigemini küll desinformatsioon.

Aidaku «Vestlusi noorukitele» käesolev kolmas trükk kaasa noorte inimeste eneseleidmisele. Andku ta vastused paljudele noorukieas tekkivatele probleemidele ning olgu abimeheks enesekasvatamise raskel teel.

Jüri Saarma,
TRÜ psühhiaatria professor

NOORED SÕBRAD!

Elukevad! Kui palju on sellest kirjutatud, luuletatud, lauldud! Seda aega on aina ülistatud, vanaduses ka tagasi igatsetud. Nüüd seisate te oma kuueteistkümne-kaheksateistkümne eluaastaga keset kõige ilusamat aega. Poisikeseiga on möödas, ees seisab töörõõmuderohke meheiga. Teid ei huvita enam võtme- ega kartulipüssid, piinlik on tütarlast näpistada või patsidest kiskuda, paberinoolte lennutamine klassis ei paku õiget lõbu. Need ja paljud muudki poisikesepõlve vallatused on jäädavalt möödunud.

Te olete koolis hulga tarkust kogunud, olete muutunud tõsisemaks ja asjalikumaks, olete jõudnud arusaamisele, et kõike õpitavat läheb elus vaja. Kui te veel mõned aastad tagasi arvasite, nagu oleksid teie seisukohad ja soovid igas asjas ainuõiged ning vanemad inimesed eksisid, kui nad teile arusaamatuil põhjustel kõiges teiega ei nõustunud, siis nüüd olete juba kogenud, et kooliteadmiste kõrval on vaja veel midagi — nimelt elutarkust. Selle omandamiseks kulub aga palju aastaid. Tegelikult õpib ju iga inimene kuni elu lõpuni pidevalt midagi uut juurde. Selline on elu seadus.

Kõiki eluks vajalikke teadmisi ei jõuta hankida ainuüksi oma kogemuste läbi. On hea, kui vanemad inimesed jagavad teile oma elus läbiproovitud tõesid. Siis jääb nii mõnigi kibestumine tulemata, teil on kergem orienteeruda olukordades, milles viibite esmakordselt. Teie vanuses on aga neid uudseid tundeid ja olukordi veel palju. Tärkab armastus, kuid samas kerkib küsimus: mis õieti on armastus? Lööb lõkkele kirk ja jälle mõtlete, kuidas peaksite toimima, et hiljem poleks vaja kahetseda.

Viibite täiskasvanute seltskonnas ja järsku nagu ei oskagi seal istuda, astuda ega rääkida. Jah, tahate olla kõikjal väga mehine, kuid lõpuks kukub ikka midagi poi-

sikeselikuna välja. Täbar lugu! Kes nüüd aitaks ja õpetaks? Kooliprogrammi on elutarkuse kübemeid vaid väga tagasihoidlikult mahtunud. Ka oma õpetajatelt ei söanda te küsida enam kõike, mis teid nüüd huvitab. Omavanuste sõprade teadmised on paljudes elulistes küsimustes õõnsavõitu, lünklikud ja sageli hoopis väärad. Oma vanematega peate intiimsetest küsimustest vestlemist võib-olla ebasobivaks.

Need teie mured ei ole midagi erandlikku. Igal normaalsel noorukil tekib küpemisperioodil palju küsimusi. Nendele vastamiseks on näiteks Poola Rahvavabariigis moodustatud Poola Teadlike Emade Ühingu poolt kõigis vojevoodkonnakeskustes ja mõnedes väikelinnades erilised nõuandlad. Nn. abieluelse ja perekondliku konsultatsiooni punktide üheks ülesandeks on üleminekueas esinevate raskuste kõrvaldamine. Siit saavad noorukid vastuse kõikidele neid selles eas huvitavatele küsimustele.

Meil, Nõukogude Liidus, ei ole veel niisuguseid spetsiaalseid nõuandlaid. Kahjuks ei ole meil avaldatud piisavalt ka vastavat kirjandust. Arsti seisukohalt ei saa aga õigeks pidada vaikivat möödumist noorukieas tekkivatest probleemidest.

Paari aastakümne jooksul psühhiaatrina töötades olen kokku puutunud paljude psüühikahäirete all kannatavate inimestega ning võin enda ja oma kolleegide tähelepanekute põhjal kinnitada, et õige elukorraldus noorukieas omab suurt tähtsust inimese edasise psüühikalaadi kujunemisele. Paljud neuroosid, reaktiivsed seisundid ja psühhopatiseerumised oleksid olnud vältitavad, kui need inimesed noorukieas oleksid pööranud tähelepanu enda mitmekülgsele arendamisele, karastanud oma organismi, oleksid omanud õiget ettekujutust seksuaalelust ja kõrvalkaldumistest selles, oleksid suhtunud tõsisemalt abieluküsimustesse. Seetõttu ma kirjutasingi teile, noorukid, järgnevad vestlused, et mingil määral selgitada küsimusi, mis teile võivad huvi pakkuda. Mõnedki seisukohad minu vestlustes võivad olla diskuteeritavad, arutage neid siis omavahel, perekonnas, komsomolikoosolekutel ja vajaduse korral pöörduge konkreetse nõuande saamiseks mõne pedagoogi või arsti poole.

*Heiti Kadastik,
Vabariikliku Tartu Kliinilise Psühhoneuro-
loogilise Haigla peaarst*

ELU VAJAB MITMEKÜLGSEID NOORI

Keskkoolis oli mul Lembitu-nimeline klassivend. Väga hea õpilane, klassi «priimus». Tema vihikutes ja tunnistusel olid hinneteks ainult «väga head». Kõikideks tundideks oli ta alati korralikult õppinud. Kui esimene kosmograafia kontrolltöö oli peaaegu kogu klassile üle jõu käiv, siis oskas Lembit ka selle ainsana klassis kirjutada heale hindele. Ega me teda kadestanudki, pidasime Lembitut juba mingiks erandiks. Koolis ta meiega palju ei seltsinud, pärast tunde ei näinud teda aga keegi kusagil. Ta õppis, ainult õppis oma koolitükke. Ühe puuduliku hinde oleks ta küll kindlasti saanud, kuid arstid olid ta vabastanud kehalise kasvatuses tundidest. Nii ta siis istus kehaliselt kidurana ja vaimselt tugevana esimeses pingis. Leidus meil õpetajaidki, kes teda seadsid eeskujuks kõikidele teistele õpilastele. Eelviimases klassis jäi Lembit koolist ära. Ühel kevadpäeval, paar kuud hiljem, seisime kogu klassiga vaikides Lembitu lahtise haua juures. Ta suri tuberkuloosi.

Hoopis teisiti käitus meie klassivend Voldemar. Juba esimeses klassis paistis ta silma hea kehalise arenguga. Pallimäng oli tema kirk. Võrkpalliplatsil olid tema «pommlöögid» blokeerimatud ja püüdmatud. 14-aastaselt hakkas ta hinnatud «korvikütina» kaasa mängima kooli võistkonnas, kuhu tavaliselt kuulusid ikka vaid viimaste klasside poisid. Suurema osa vabast ajast veetis ta võimlas või staadionil, ja harva pealtvaatajana. Koolidevaheliste spordivõistluste järel öeldi õpetajate poolt ka tema kohta kiitvaid sõnu, muidu aga... Keskkooli eelviimases klassis oli ta valmis «elumees» ja — jäi klassikursust kordama. Sellest on nüüd möödunud veerandsada aastat. Volde-
mar elab ja töötab, oma hariduse kohta kirjutab ankeetidesse ikka «lõpetamata keskharidus».

Nüüd te küsite, milleks sellised näited. Igas koolis on

häid ja halbu õpilasi. Õigus, kunagi ei ole kõik õpilased võrdsete võimetega, ühesuguste huvidega. Toodud näited on tõepoolest äärmuslikud. Ka meie klassis õppis enamik õpilasi üldiselt hästi, tegeles mõõdukalt spordiga, huvitus kirjandusest, kunstist jne., tähendab, ei olnud ühekülgsed. Just ühekülgsus on kasvavale ja arenevale organismile, inimese kehalisele ja vaimsele tervisele kahjulik.

Tänapäeval on iga inimese elu ühiskondlik. Me ei saa endale ette kujutada olukorda, et keegi meist elaks teistest inimestest sõltumata ja teistega suhtlemata. Sõltuvus teistest ei tähenda aga sugugi teiste arvel elamist, vaid vastastikust koostööd, abistamist nii otseses kui kaudses mõttes. Kaasaja elulaad nõuab kõikidelt laialdasi teadmisi, nõuab igakülgselt arenenud inimesi. Ainult sellistena suudame täita oma ülesanded elus. Muidugi pole tänapäeva teaduse arengutaseme juures mõeldav, et üks inimene valdaks kõiki teadusalasid kaasaegsel tasemel. Mõned sajandid tagasi olid aga teadlased sageli universaalsed. Näiteks Lomonossov (1711—1765) oli füüsik, keemik, tundis meditsiini, jäädvustas oma nime ajaloolasena, kirjandusteadlasena, kirjanikuna jne. Sel ajal oli enamik teadusharusid veel lapsekingades, paljud teaduslikud distsipliinid aga puudusid üldse. Tänapäeva teaduse saavutustes ja ühiskondlikes küsimustes minimaalsemakski orienteerumiseks ei piisa kaugeltki enam algharidusest. Täiuslikuma hariduse saavutamine peaks seetõttu olema iga noore peamiseks eesmärgiks.

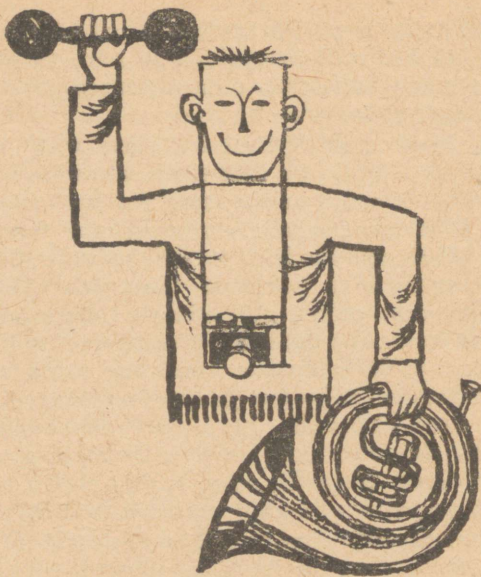
Oma hariduse täiendamisele ei tohi keegi käega lüüa. Nooruses ei võeta õppimist veel alati tõsiselt. Tehakse seda nagu vanemate meeleheaks või ainult õpetajate nõudmiste-sundimiste tõttu. Leidub noori, kes ei püüagi saada oma võimetele vastavat haridust, ei vaevu isegi VIII klassi päevases koolis lõpetama, rääkimata edasiõppimisest keskkooliklassides. Mõnigi kord niisugused noored väidavad oma koolitee katkestamise õigustamiseks, et vähese haridusega transporttööline võib praegu teenida rohkem kui mõni kõrgema haridusega spetsialist. Momendil on see paiguti tõesti nii, kuid kas siis nendest praegustest ebakõladest hariduse ja töötasu vahel võib vähegi tõsisemalt tulevikule mõtlej noor lähtuda? Ainult suurema töötasu saamine ei ole meie ühiskonnas omaette eesmärk, eeskätt peaks töö selle tegijale andma rõõmu ja rahuldust. Liiasi on meil korduvalt läbi viidud palgare-

forme ja kui mõne aasta pärast juhtub, et töötasu hakkab sõltuma ka haridusest, kas siis vähese haridusega inimestel ei tule tõsiselt kahetseda oma nooruses kergemeelselt katkestatud õpingute pärast?

Pettumus kooli poolelijätmise pärast võib tulla aga hoopiski varem. Algul võib küll näida ahvatlevana üldhariduslikust koolist tööle minna, sest siis tuntakse end iseisvamana, täiskasvanumana, evitakse oma teenitud tasuraha jne. Kes aga loodab, et töö kõrvalt töölisnoorte koolis on kergem oma haridust täiendada, võib varsti kogeda hoopis vastupidist. Kui ainult õppimine tundus tüütuna ja raskena, siis töö kõrvalt õppimine on palju rängem. On see ju kahekordne koormus, mida suudavad kanda vaid tugeva tahtjõu ja hea tervisega inimesed. Öhtukoolid töö kõrvalt hariduse täiendamiseks on tänuväärseks abivahendiks neile, kellel õigel ajal tõsistel põhjustel ei olnud võimalik edasi õppida, mitte aga neile, kellel oleks aeg veel praegugi ainult koolis käia.

Kui üldharidusliku kooli keskkooliklassid noorele ei ole enam jõukohased ja ta tööst tõsiselt huvitub, siis tuleks tal pärast VIII klassi lõpetamist astuda mõnda kutsekooli. Sealt saadakse vajalik ettevalmistus tööks, omandatakse kutsetunnistus, ilma milleta tuleb töötamisel ja võib-olla töökoha säilitamiselgi edaspidi tõsiseid raskusi.

Enesetäiendamisest rääkides tahaksin rõhutada ka võõrkeelte õppimise vajalikkust. Paljud meie töötajad on käinud mitmetes välisriikides ja enamik neist on kogenud seal raskusi, mis on tingitud mitteküllaldasest keeleoskusest. Eesti keel on väljendusrikas ja kaunikõlaline, selle korrektne valdamine on meile iseenesestmõistetav, kuid ainuüksi oma emakeelega ei saa me suhelda isegi mitte oma suure sotsialistliku kodumaa teiste rahvastega. Vene keele oskus on meile möödapääsmatult vajalik, et saaksime vabalt suhelda teiste liiduvabariikide elanikega, kes külastavad meid või keda külastame meie. Vene keele kõrval peaksime valdama aga veel teisi keeli, mis soodustavad igal erialal vajaliku kirjanduse kasutamist ja ka vahetut mõttevahetust. Enam levinud maailmakeeltest on meil otstarbekas õppida kas inglise, saksa või prantsuse keelt, vähem vajadust on meil hispaania, itaalia jt. keelte järele. Kõiki keeli on aga seda kergem omandada, mida nooremana neid õpitakse. Koolis tunduvad küll võõrkeeled sageli raskena, kuid siis tehtud pingutused on

tühised, võrreldes selle kasuga, mida keeleoskusest elus hiljem saadakse. Ma ei ole kohanud ühtegi inimest, kes oleks kahetsenud, et on õppinud mõnd võõrkeelt. Küll olen aga isegi lausa kadedusega jälginud inimesi, kes korrektselt, sõnas ja kirjas, valdavad mitut keelt. Võõrkeeli ei pea õppima ainuüksi need, kes valivad oma erialaks filoloogiat, seda läheb vaja kõigil tulevases erialast olenemata.

Pole vist mõtet pikemalt põhjendada õppimise vajalikkust. Selle tähtsuses iga inimese kogu elukäigu kujunemisele oleme kõik ühel arvamusel. Kuid kas õppimise all mõtleme ainult kooliteadmisi? Kas õpilaste seas «raamatukoi» nime all tuntud tüüp on kõige elulisem ja eeskujulikum. Vaevalt küll. Selliselt omandatakse paremal juhul küll kõik, mis on õppeprogrammis ette nähtud, kuid need noored jäävad siiski eluvõõraiks. Meie koolide õppeprogrammides on nüüd ka tootmisõpetus, kuid leidub veel muidu hea õppe edukusega noori, kes püüavad tootmisõpetusest «viilida», kehalise kasvatus tundidest vabastust saada jne. Niisugune käitumisviis on enam kui kahetsusväärne. Mitmekülgsus — see peab olema noorte arenemise põhisuund.

Mitmekülguse all ei tohi mõista ainult seda, et õpitakse koolis kaugelt üle tosina õppeaine. Mitmekülgsus nõuab oma vaimsete ja füüsiliste võimete maksimaalset ja igakülgset väljaarendamist, üldiselt vajaliku ja oma individuaalsetele huvialadele vastava õppimist, mingil erialal töö algvõtete, tööskuse omandamist.

Koolide ja kultuurimajade juures töötab meil palju mitmesuguseid kunstilise isetegevuse ringe. Nendest ringidest osavõtjate seas on palju noori. Leidub aga noori, kes ei võta osa ühestki isetegevuslikust harrastusest. Selline passiivsus ei ole millegagi põhjendatud. Kui kardate, et teie hääl ei võimalda laulukooris laulmist, võiksite õppida mängima mõnda pilli. Parem hilja kui mitte kunagi! Laulu- või pillimänguoskus on elus aga kõikjal teretunud. Näiteringi tööst osavõtt ei tähenda alati seda, et peate kohe mõnes lavastuses kaasa mängima. Sõnakunsti, esinemisuskust ja -kindlust läheb tänapäeval vaja igal elualal. Rahvatantsud ei ole ainult vanade kommete alalhoidmine, vaid ka siit saab õppida head rühti ja keha-hoiakut, tunda rõõmu liikumisest ja kaaslastest. Kui tehnilised ja rakendussportlikud õpperingid on juba spetsiifilisema iseloomuga, siis fotoasjandusega ja autospordiga tegelemine oleks vajalik ka põhihuvialade kõrval. Kes aga on hakanud kollektioneerimisega tegelema, on leidnud endale väga huvitava ja arendava ajaviite. Muidugi ei ole mõeldav, et te korraga saate osa võtta kõikidest või mitmetestki isetegevusringidest. Valige endale sobiv ja huvitav ala, peaasi — ärge jääge siin kõrvalseisjaks.

Ma olen küsitlenud paljusid noori ajalehtede lugemise osas. Vastused näitavad noorte ühekülgust. Üldiselt näib, et noormehed jälgivad ajaleheteateid pidevamalt kui tütarlapsed. 16—18-aastased noorukid piirduvad aga peamiselt ajalehtedes avaldatud spordisõnumite ja följetonidēga. Välispoliitilistele artiklitele pööratakse alles siis rohkem tähelepanu, kui on juba üldsust rahutuks tegevaid teateid. Vähe olen kohanud neid noori, kes loevad pidevalt ajalehtede juhtkirju ja jälgivad sündmusi meie oma kodumaal. Noorte selline pealiskaudsus ei ole millegagi vabandatav, sest ajaleht annab meile kõige käepärasemalt mitmekülgseid teateid, aitab meid kaasajaga sammu pidada. Ajalehelugemine peaks kujunema igale inimesele harjumuseks, vajaduseks.

Samuti nagu ajalehti-ajakirju, trükitakse meie maal ka

raamatuid ühe elaniku kohta rohkem kui üheski teises riigis. Valik on seetõttu väga suur ja kindlasti leiab iga noor endale meelepärast lugemismaterjali. Mida varem õpitakse armastama ja hindama raamatuid, seda suuremat kasu nad pakuvad silmaringi laiendamisel, emotsioonide kasvatamisel, kogu isiksuse kujunemisel. Meil on ilmunud sarjas «Seiklusjutte maalt ja merelt» palju noori paeluvaid raamatuid, sarjas «Maailm ja mõnda» väga haaravaid reisikirjeldusi, tõsisemast ilukirjandusest huvitatud lugejat köidavad kindlasti sarjad «Suuri sõnameistreid», «XX sajandi raamat» jne. Mõnigi kord ei taha noored kätte võtta paksu köidet, sest neil ei jätku püsivust selle läbilugemiseks, otsitakse tekstist vaid huvitavamaid-põnevamaid kohti, dialooge, looduskirjelduste kohalt pööratakse lehti kiiresti edasi, järjekindla lugemise asemel vaadatakse lõpp kohe ette ära jne. Niisugusest pealiskaudsest lugemisest on vähe kasu, sest paljud mõtted, mida autor oma teoses on avaldanud, jäävad lihtsalt avastamata ning teose kui terviku kunstiväärtusest võib jääda hoopis väär mulje. Kui pole aega pikema teose lugemiseks, siis niisuguseks sinkadi-sonkadi lugemiseks ei maksa parem paksu raamatut kätte võtta. Mahult vastuvõetavamad on siis näiteks ««Loomingu» Raamatukogu» sarjas ilmutatud teosed.

Kui noored proosateoseid üldiselt tõsise huviga loevad, siis luuletustesse suhtutakse märksa tagasihoidlikumalt. Luuletused sisaldavad aga emotsionaalsust hoopis kontsentreeritumalt, nendest hoovav lürism rikastab kindlasti iga lugejat. Kes kurdab, et luuletused teda ei huvita, see proovigu siiski täielikumalt sisse elada mõnda heasse luuletusse, tabada seda mõtet ja meeleolu, mis oli luuletajal, kui ta neid värsse kirjutas.

Ilukirjanduse kõrval on noortele väga soovitatavaks lugemismaterjaliks populaarteaduslik kirjandus. Nagu juba eespool mainitud, ei ole kaasajal võimalik ühel inimesel kõikide teadusalade arenguga sammu pidada, sest teaduslik informatsioon on tohutu ulatusega. Head populaarteaduslikud raamatud tutvustavad kergesti mõistetas vormis aga ka neid teaduse saavutusi, mis muidu vastava erialase ettevalmistuseta jääksid meile arusaamatuks või hoopis tundmatuks.

Tore arendav ajaviide on ristsõnamõistatuste lahendamine ja viktoriinidest osavõtmine. See sunnib sageli kasu-

tama mitmesuguseid teatmeteoseid, esitama küsimusi endast teadajatele, kusjuures muidugi kasvavad oma teadmised. Kui olete alustanud mõne ristsõnamõistatuse lahendamist, siis ärge seda esimeste raskuste korral katkestage, jätkugu teil püüdlikkust ja visadust täieliku lahenduse leidmiseni. Alustatud töö ja ka mäng viiakse ikka lõpuni, ainult nii on mehele kohane!

Enamik noori armastab käia kinos, paraku vähem teatris ja hoopis harva kontsertidel, välja arvatud estraadikontserdid. Kõik need kultuurse meelelahutuse vormid on aga noortele võrdselt vajalikud. Meil leidub noori, kes kinos pole peaaegu ühtegi filmi vahele jätnud, samal ajal pole kuulnud-näinud ühtegi ooperit või balletti, sümfoonia- või kammerorkestri kontserti. «Kinohaigus» ei õigusta end, ka kultuurne meelelahutus peab olema mitmekülgne.

Ega kunstinäitusedki pole mõeldud ainult vanematele inimestele, noorte silmad võivad siin näha niisama palju ilusat ja huvitavat. Huvipakkuvat leiab ka igas muuseumis, kuigi ma olen kuulnud pool naljaks, pool tõeks öeldud lauset: «Ma ei ole veel nii vana, et muuseumi minna!» Neil inimestel oleks aga õigem enda kohta ütelda: «Ma ei ole veel nii mitmekülgne, et huvituda muuseumist!» Kui esimesel korral astutakse muuseumi end selleks kas või sundides, siis muuseumist väljudes seda ei kahetseta ja esimene kord ei jää kindlasti viimaseks.

Sportivõistlustel ei ole kunagi noortest puudu. Kes on hakanud kord staadionil käima, see sellest niipea ei loobu. Ei taha soovitada, et keegi meie noortest peaks oma spordihuvi tagasi hoidma, kuid peab siiski hoiatama, et sport ei kujuneks ainsaks huvialaks, mis varjutab kõik muu. Spordiga peab tingimata tegelema iga noor, see on meie kehalise arengu seisukohalt möödapääsmatult vajalik. Kui aga kehalisele arendamisele on avatud «roheline tee» ja vaimsele enesetäiendamisele ei pöörata enam üldse tähelepanu, kas saame end pidada siis mitmekülgseiks? Sport ei tohi kahjustada õppimist ega töötamist, olla eesmärgiks omaette. Nooruses tuleks tegelda hästi paljude spordialadega, kuid mitte liialdades, vaid kehalistest harjutustest rõõmu tundes. Kui tore on talvises metsas ja mägedes suusatada, ümber härmatanud vaikus! Uisuväljakutel kostab õhtutundidel kilkamist ja naeru: siingi on hea kihutada. Vaevalt kujutame endale ette palavat

suvepäeva ilma karastava suplusteta. Ujumisoskus on igale inimesele vajalik. Võrkpallimäng on meil tõeliselt üldrahvalik, peaaegu ei leidu noori, kes siin pealtvaatajaiks tahaksid jääda. Ja matkamine, kas jalgsi või jalgrattal, sõude- või mootorpaadis pakub alati palju uut ja huvitavat.

Mõnedki noored arvavad ekslikult, et kui sportida, siis juba selleks, et purustada rekordeid. Rekordid ei tohiks siiski olla spordi sisuks, vaid vaimsete ja füüsiliste võimete harmoonilise arendamise loomulikuks tagajärjeks. Siis on välistatud ka võimalus, et rekordite tagaajamine võib tervisele kahjulikult mõjuda.

Juhtub ka nii, et saavutades kord mõnel spordialal silmapaistvaid tulemusi, kuuldes enda kohta kõikjalt kiitvaid hinnanguid, satutakse suuruseuima ja peetakse end juba igati ühiskondlikku positsiooni omavaks inimeseks. Selle väärkujutluse tõttu jäetakse unarusse enda edasiarendamine, käitutakse teiste suhtes üleolevalt ja lubatakse endale muidki inetuid maneere. Lõpuks ei saa niisugusest noorest mingit esinduslikku sportlast, tema kasulikkus ühiskonnaliikmena seisab aga suure küsimärgi all. Ekslik oleks mõnede sportlaste ebaväärika käitumise pärast süüdistada sporti. Tuleb vaid rõhutada, et tagasihoidlikkus oma saavutuste hindamisel on vooruseks ka kõikidele sportlastele. Uhkus ajab upakile!

Noortele meeldivad lõbusad meelelahutused ja nii see peabki olema, vastupidine oleks ebanormaalne. Ainult usukultused hoiavad oma ohvreid eemal «ilmalikest» lõbudest. Kahju on nendest noortest, kes usureeglite järgi elades piiravad oma mitmekülgse arenemise võimalusi. Varem või hiljem saavad nad niikuinii aru oma ekslikust ellusuhtumisest ja kahetsevad siis, kui paljust pidid nad oma nooruses ilma jääma. Kuid praegu ei jaga ma nõuandeid usklikele, vaid terve vaimuga nõukogude noortele. Ja siit teile küsimus: kas te oskate kõik korrekselt tantsida? Kui veel mitte, siis kindlasti õppige! Ilma rahuldava tantsuoskusega on seltskondlik suhtlemine kaasajal üpris raske. Mingisugune lodev muusikarütmis lõnkumine või ülemeelik tantsupõrandal rabelemine tantsuoskust ei asenda.

Igapäevane elu toob meile tulvana uusi muljeid, palju uusi tutvusi, mitmesuguseid erinevaid olukordi. Kõiges selles orienteerumiseks peame olema taiplikud, uute olu-

kordadega kiiresti kohanema ja ootamatustele õigesti reageerima. Selleks peab meie närvisüsteem olema hästi treenitud ja karastatud. Ühekülgusus võib tulla ainult kahjuks ja selliseid näiteid, millega ma alustasin oma vestlust, ei või seada kellelegi eeskujuks. Muidugi on igaühel oma erihuvid ja ideaalid, mille eelisarendut tuleb soodustada, kuid ka kõige kitsamale erialale spetsialiseerudes on üldine laialdane silmaring ja hea tervis hädavajalikud.

HOIDUGEM TERVIST KAHJUSTAVATEST HARJUMUSTEST!

Igal inimesel tekib elu jooksul palju mitmesuguseid kalduvusi, harjumusi ja moraalseid tõekspidamisi, mis koos pärilike omadustega moodustavad inimese iseloomu ja väljenduvad tema käitumisviisides. Loomulikult tahab iga normaalne inimene elada nii, et ta tervis ja töövõime püsiksid kõrge vanuseni, et ta käitumine oleks kaasainimestele vastuvõetav ja meeldiv. Kuid kas kõik meie harjumused teenivad alati seda eesmärki? Kaugeltki mitte. Igal inimesel on nii negatiivseid kui ka positiivseid harjumusi. Lisaks on veel väga palju vähem tähtsaid harjumusi, mida võiksime nimetada neutraalseteks, sest need ei too meie tervisele ega sotsiaalsele heaolule otsest kahju, kuid ka mingit kasu neist ei ole. Tavaliselt inimene ise ei märka enda juures niisuguseid otstarbetuid harjumusi, kuid teistele torkavad need teravalt silma. Nii näiteks kasutavad paljud inimesed kõnes sageli mittemidagiütlevaid sõnu «tead», «kuule», «nii-öelda», «eks ju» jne. või siis kinnitavad iga oma lauset mõne vandesõnaga. Selle kohta ütleb tähelepanelikum kõrvalseisja, et inimesel on rumal kõneviis, kuid midagi ebaharilikku selles tavaliselt ei leita. Paljudel inimestel on rida otstarbetuid liigutusi saanud harjumuslikeks, näiteks sõrmedega lauale trummeldamine, kellarihma kohendamine, prillidega mängimine, käte taskus hoidmine, jalutades kepiga vehkimine, kaasvestleja nõobist haaramine jne. Kõik sellised harjumused näivad tühistena, kuid näitavad siiski inimese enesekontrolli puudulikkust ja ennem vähendavad, kui suurendavad selle inimese meeldivust.

Hoopis tähtsamad on aga need harjumused, mis otse-

selt või kaudselt avaldavad mõju inimese tervisele ja tema suhtlemisele kaasinimestega. Positiivseid harjumusi on väga palju ja nende osatähtsus inimese tervise ja heaolu kindlustamisel on väga mitmesugune.

Iga inimese esmaseks vajaduseks ja kohustuseks ühiskonna vastu on töötamine. See vajadus peab juba varasest noorusest kujunema harjumuseks. Me peame täiesti ebanormaalseks, kui terve inimene ei tööta. Kui aga kujutaksime endale siiski ette võimalust, et jätame noore ja terve inimese kestmaks ajaks ilma tööta, kas see oleks siis kasuks selle inimese tervisele? Kindlasti mitte. Selline inimene hääbub nii vaimselt kui ka füüsiliselt ja lõpuks ta otsib endale ikka mingit tegevust, sest täielikku jõudeolekut ei suuda ükski terve mõistusega olend kestmalt taluda. Kui aga inimene ei ole harjunud otstarbeka tegevusega, on võõrdunud tööst, siis võib tema teotahe areneda suunas, mis on kahjuks tema enda tervisele ja kogu ühiskonna heaolule.

Isikliku hügieeni seisukohalt on möödapääsmatult vajalik, et igal inimesel oleks harjumuseks vähemalt kord päevas puhastada hambaid, enne sööki ja pärast W.C. kasutamist pesta käsi, õhtuti ennast põhjalikumalt pesta, kord nädalas käia saunas või vannis jne. Enamikul inimestel ongi sellised harjumused sügavalt juurdunud ja kui mingil põhjusel, näiteks komandearingul viibides, nad ei saa oma harjumuste kohaselt talitada, tunnevad nad end ebanugavalt. Organismi karastamine, näiteks hommikuvõimlemine, õhtused jalutuskäigud, suvel ujumine, talvel suusatamine jne. on paljudele inimestele igapäevaseks kasulikuks harjumuseks. Kindlad magamaheitmise ja ärkamise ajad on samuti harjumuseks ning inimestel, kellel sellekohast harjumust ei ole kujunenud, võivad kergemini hakata esinema unehäired. Igal inimesel avalduvad ka igapäevase töö juures mitmesugused harjumused, millest ühed suurendavad töö produktiivsust, teised aga raiskavad asjatult energiat.

Kõige ilmekamalt avalduvad inimeste erinevad harjumused oma vaba aja sisustamisel. Olete kindlasti kohanud inimesi, kes igal vabal hetkel tahavad lahendada ristsõnamõistatusi, mängida malet, lugeda raamatut, vaielda mõne teadusliku probleemi üle jne., vabadel õhtutel käia kinos, teatris, isetegevusringides jne. Need on kõik head harjumused, sest nad arendavad loogilist mõtlemist, suu-

rendavad teadmisi, annavad uusi muljeid ja kogemusi. Muidugi, kui üks harjumus varjutab kõik teised tegevusalad, võib inimene jääda ühekülgseks. Tavaliselt vaimsete huvidega inimene oskab suunata oma tegevust mitmekülgsele enesetäiendamisele. Ka kiring kalastada, jahil käia, matkata ning üldse kehakultuuri ja spordiga tegelda ei ole midagi muud kui tore harjumus.

Harjumused kujutavad füsioloogiliselt endast dünaamilist stereotüüpi peaju suurte poolkerade koostes ja uusi seoseid on siin kergem luua kui juba olemasolevaid ümber kujundada. Mitmesuguse tegevuse harjumuseks kujunemise kiirus on erinev. Ühed käitumisvormid kujunevad harjumuseks juba mõnekordse kordamise järel ja ilma teadliku suunamiseta. Teised seevastu kujunevad väga viisalt, kuigi neid tahetakse juurutada. Veelgi raskem, kuid sugugi mitte võimatu on juba väljakujunenud harjumustest vabanemine.

Paljud harjumused kujunevad välja varases lapsepõlves. Väga tähtis on õige kasvatusena, hiljem aga enesekasvatuse ja -kontrolliga suunata positiivsete harjumuste teket ning vältida negatiivsete kujunemist. Sellele küsimusele pööratakse pahatihti tähelepanu suure hilineamisega ja negatiivseid harjumusi märgatakse alles siis, kui need on muutunud juba küllalt püsivateks. Võtame näiteks näiliselt süütu harjumuse — öhtuti voodis lugemise. Ka

mitmed noorukid, eriti aga vanemad inimesed armastavad õhtuti enne uinumist voodis lamades lugeda juturaamatuid, mis sageli kestab kaugelt üle südaöö. Algul peetakse seda kultuurseks ajaviiteks, siis tekib vajadus enne uinumist veel lugeda ja lõpuks, kui on tekkinud unehäired, täidetakse oma aega selle harjumusega. Tuleb aga silmas pidada, et uni on organismi töövõime säilitamiseks absoluutselt vajalik ja uneaega ei tohi raisata ühelegi teisele tegevusele. Inimesed, kes töötavad öistes vahetustes, peavad päeval täielikult rahuldama oma unevajaduse. Kestev mittepiisav magamine nõrgestab eriti meie närvisüsteemi ja selle tagajärjeks on töövõime langus ning suurenenud vastuvõtlikkus haigustele. Inimene magab oma elust maha ühe kolmandiku, kuid see on vajalik, et suudaksime ülejäänud kahte kolmandikku elada täisväärtuslikult.

Palju eksitakse unerežiimi vastu sünnipäevade ja muude perekondlike tähtpäevade tähistamisel, mida harjumuste kohaselt alustatakse ikka õhtuti ja lõpetatakse mõnigi kord alles varahommikul. Öine ülevalolek ilma järgneva küllaldase puhkusega kahjustab juba ise organismi ja kui sellega liitub alkohoolsete jookide tarvitamine, on kahjustus veelgi suurem.

Alkoholi tarvitamine on tegelikult üks tervist kahjustavatest harjumustest. Laialt on levinud arvamine, et perekondlikke ja muid tähtpäevi ilma viina või veinita peolaul ei saagi tähistada. Peetakse ebaviisakaks, kui ei võeta tervisenapsi, ei lööda klaase kokku. Esineb juhtumeid, kus koolipoisid või noortöölised kokku tulevad, joomapidusid korraldavad, seal üksteist jöhkruste ja tooruste poolest üle trumbata püüavad, vastastikku üksteist purju jooma õhutavad ning arvavad siis, et on käitunud mehiselt. Leidub noormehi, kes oma purjusolekuga isegi hooplevad ja ei taipagi, et on käitunud hoopis häbiväärselt. Purju võib juua end vaid see inimene, kes ei taha või ei oska säilitada oma väärikust. Kuulus kirjanik Lion Feuchtwanger oma romaanis «Goya», käsitledes XVIII sajandi lõpuaastaid, kirjutab: «Purjusolekut peeti hispaanlaste juures põlastusväärseks, see võttis inimeselt tema väärikuse.»

Kui isegi feodaalsuhete ajal peeti purjusolekut põlastusväärseks, kuidas on see siis talutav sotsialistlikus ühiskonnas? Alkoholi liigtarvitamine peaks olema igale inimesele, kes endast vähegi lugu peab, vastuvõetamatu

komme. Kuid siiski leidub meil veel inimesi, kellel on harjumuseks igal võimalikul juhul «veidi võtta». Lõpuks see harjumus muutub haiguseks — krooniliseks alkoholismiks. Meditsiinis valitseb profülaktiline suund, see tähendab, et haigusi on kergem vältida kui ravida. Sama põhimõte kehtib ka harjumuste kohta. Võitlus alkoholismi vastu algab lapse- ja noorukieas. Pole ju ükski kroonilistest alkohoolikutest selliseks sündinud, oma esimese viinapitsi on nad sageli aga küllalt noorelt tühjendanud. Mida kauem suudab noormees täielikult hoiduda alkoholist, seda kindlamad on väljavaated heale tervisele. Mõnes perekonnas peetakse sobivaks, et 16—17-aastased või veelgi nooremad joovad täiskasvanutega vähemalt tervisenapsid kaasa. Siit võib vanemate enda pahaaimamata tegude tagajärjel saada alguse harjumus alkoholi tarvitamiseks ka noorukite omavahelistel peoõhtutel. Algul seostub selline komme ainult mitmesuguste koosviibimistega, siis muutub see harjumuslikuks nädalalõpu veetmisel ja lõpuks ei osatagi oma vaba aega millegi muuga sisustada kui õllekannu või viinapudeli juures istumisega.

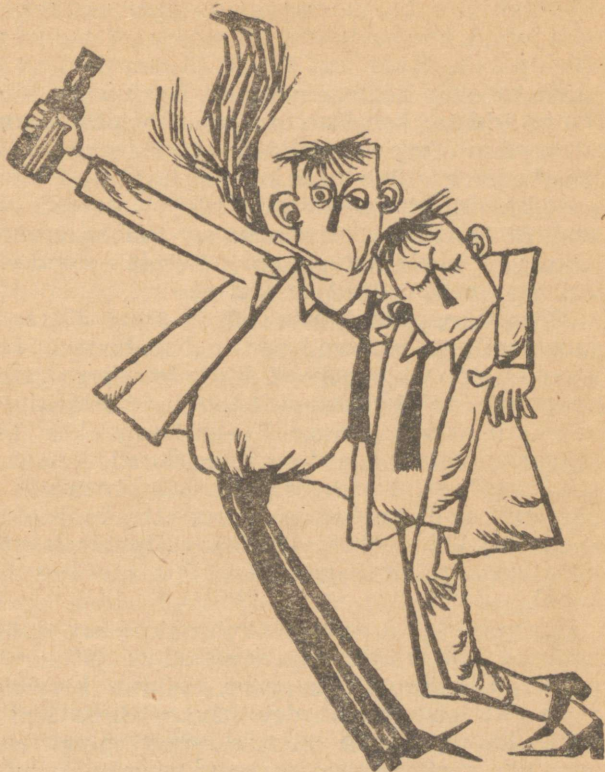
Väga halvasti toimivad mõned vanemad töölised, kes mõjustavad äsja tööle tulnud noorukeid nende esimesel palgapäeval kaastöötajatele «välja tegema». Noored, ärge unustage oma väärikust, jätkugu teil enesekindlust ütelda ära kõikidele, kes kutsuvad teid jooma või pakuvad teile alkoholi! Muidu võib kergesti alguse saada harjumus palgapäeviti napsitada, mis nii mõnegi noortöölise on paari aastaga muutnud krooniliseks alkohoolikuks. Ekslik oleks arvata, nagu võiks krooniline alkoholism tekkida ainult vanemas eas. Me oleme haiglates korduvalt ravinud ka 19—20-aastasi noormehi, kellel juba mõneaastase alkoholi tarvitamisega on välja kujunenud krooniline alkoholism.

Alkoholi, peamiselt selle liigtarvitamise kahjulikkusest on meil viimastel aastatel palju räägitud ja kirjutatud. Iga noor peaks süvenenult läbi lugema mõne nendest brošüüridest. Eriti kahjulikult mõjub alkohol just noorukieas, organismi kasvuperioodil. Siiski arvavad mõned noorukid, et nende organism on niivõrd tugev ja nad taluvad seepärast palju rohkem alkoholi kui vanad napsivennad. Alguses on see näiliselt tõesti nii, kuid seda ainult näiliselt. Alkoholiga harjunud inimestel on alkoholi imen-

dumine maos ja soolestikus kiirem, seda eriti tühja kõhuga, kiiremini tõuseb alkoholi kontsentratsioon veres ja kiiremini avaldub joove. Kui alkoholiga harjumatu nooruk joob koos juba alkoholiga harjunud täiskasvanutega, siis võtab ta tavaliselt ikka iga napsi peale suupistet, millest vanad viinavõtjad sageli loobuvad. Et noorukil on alkoholi imendumine üldiselt aeglasem, siis avalduvad tal esimesed joobetunnused hiljem kui staažiga napsimeestel. Kui nüüd jätkatakse koos joomist, püsib alkoholiga harjunud inimene ühetaolises, võib-olla isegi mitte tugevas joobes, nooruk aga saab varsti ägeda mürgistuse, hakkab oksendama, ei saa enam sirgelt seista ega käia, kontroll oma tegude üle kaob. Seega viivitub noorukitel esialgu küll alkoholijoobe teke, kuid ta tuleb ikkagi ja palju ägedama mürgistuspildiga kui alkoholiga harjunud inimestel. See aeglasem alkoholijoobesse jäämine ei ole mingi erandlik suurenenud alkoholi taluvus, mille üle mõned noorukid rumalat uhkusetunnet tunnevad, vaid normaalne füsioloogiline nähtus.

Meie kõikide ülesandeks on võidelda alkoholi tarvitamise harjumuseks kujunemise vastu, sest selle harjumuse taga varitseb suur oht — alkoholi liigtarvitamine, krooniline alkoholism kõikide oma komplikatsioonidega. Kui kogu ühiskond vaatab purjus inimestele halvaks panu ja häbistamisega, kui lapsed näevad taunivat suhtumist purjus inimestesse nii kodus kui koolis, ei teki neil mingit tahtmist purjus inimese jäljendamiseks ning vanemaks saades hoiduvad nad ise juba teadlikult alkoholi tarvitamisest, igal juhul enda purjujoomisest.

Kui absoluutne karskus kogu meie elanikkonna seas ei ole praegu veel saavutatav, siis noorsoo alkoholist eemalehoidmine on täiesti reaalne. On ju küll vähearenenud ja kriitikameeleta noorukeid, kes mõnikord püüavad alkoholi abil end mehisemaks muuta. Viimane on vaid suur enesepete. Kõik teised inimesed saavad ju aru, et nooruk on tarvitanud alkoholi tõelise mehelikkuse puudumise tõttu, oma rumaluse ja nõrkuse varjamiseks. See varikate paistab näotult läbi. Ja kui alkoholijoobes subjektiivselt tuntakse end julgemana, väarikamana, käitutakse vabamalt ja üleolevalt, siis objektiivselt on alkoholijoobes nooruk kõigi naeru-, haletsus- või põlastusalune. Seda tõsi- asja peaksid arvestama ka need noorukid, kes tavatsevad peoõhtutel puhvetist «julgust» võtta, kuna muidu nagu

ei tihata minna tütarlast tantsule paluma. Ma võin paljude tähelepanekute põhjal kinnitada, et tantsupartneri suust tulev alkoholilõhn, rääkimata silmahakkavamatest jooke tunnustest, on rõhuvale enamikule tütarlastest eba-meeldiv ja vastik ning kustutab, eriti esimesel tutvumisel, võimaliku sümpaatiatunde tavaliselt täielikult. Joobnud tantsupartnerit taluvad ainult üksikud tütarlapsed, kelle enda moraalne pale on kahtlase väärtusega. Igal normaalselt arenenud noorukil peaks jätkuma lugupidamist enda ja oma kaaslaste suhtes vähemalt sel määral, et ta enne 20-ndat eluaastat alkohoolseid jooke ei proovigi.

Alkoholi liigtarvitamine, noorukieas aga alkoholi tarvitamine üldse on kõige raskemini tervist kahjustavaks harjumuseks. Selle kõrval võib sageli esineda teine tervi-

sele kahjulik harjumus — suitsetamine. Ei ole harulduseks juhud, kus harjumus suitsetada on saanud alguse poisikesepõlves. Kuid just lapsed ja noorukid on eriti tundlikud tubakas leiduva nikotiini kahjustava toime suhtes. Nende üldine kehaline areng võib pidurduda, mälu ja tähelepanu nõrgenemise tõttu langeb õppeedukus, spordivõistlustel avaldub neil kiiruse ja vastupidavuse langus jne. Et suitsetamine soodustab noorukitel enneaegset sugulist arenemist, on avatud soodsamad arenemisvõimalused veel ühele halvale harjumusele — end ebaloomulikul viisil seksuaalselt rahuldada.

Mitmed noorukid arvavad, et alkoholi tarvitamise ja suitsetamisega näitavad nad end mehistena, astuvad sellega välja poisikesepõlvest. Keda te sellega petate? Ainult iseennast. Iga täiskasvanu vaatab suitsetavale või purjus noorukile halvaks panuga. Veelgi õigem oleks, kui iga täiskasvanu, samuti aga teie eakaaslased kutsuksid aktiivselt korrale neid mehehakatisi, kes suitsu või viinaga on püüdnud end «meheks» muuta. Ma ei poolda kehalisi karistusi, kuid nähes alaealisi suitsetamas või alkoholi tarvitamas, tuleb alati meelde vits, mis siin oleks omal kohal.

Harva esinevad tervisele kahjulikud ja ebasüüdsad harjumused isoleeritult. Sagedasemad on juhud, et inimene, kellel on tekkinud üks pahe, kaldub kergemini järele andma ka teistele halbadele harjumustele. Kui mõne kollektiiviliikme juures on avaldunud mingi ebasoovitava tegevuse harjumuseks kujunemise jooned, tuleb kõikide mõjutusvahenditega selle vastu võidelda, mitte aga oodata, kuni halb harjumus süveneb või sellele lisanduvad uued. Juba väljakujunenud harjumuste jõud on suur, kuid mitte kunagi purustamatu. Iga terve vaimuga kollektiivi jõud on alati suurem ning kui ollakse tähelepanelik ja heatahtlik oma kaaslaste suhtes, võib vältida ning kaotada kõik need harjumused, mis kahjustavad mõne kollektiiviliikme tervist ja heaolu. Alati ei ole see küll kerge, nõuab kannatlikkust ja järjekindlust, kuid kogu meie ühiskonna huvides tuleb seda kindlasti teha.

KILDE KÄITUMISKULTUURIST

Kaasajal ei ole mõeldav, et mõni inimene elaks erakuna, ilma teiste inimestega kokku puutumata. Kogu meie elu on tihedas kontaktis väga paljude sõprade, tuttavate ja hoopis võorastega. Iga inimene jätab meile endast mingi mulje, kuid samuti saavad kõik teised mingi kujutluse meist. Me kõik soovime, et need vastastikused muljed oleksid head. Tore on elada, kui sind ümbritsevad meeldivad inimesed. Nii peaks see olema ka koolis, tööl, samuti vaba aja veetmisel. Kui kooli- ja töökaaslast ei saa me ise valida, siis oma vaba aega püüame veeta ikka seltskonnas, mis on meile kõige enam vastuvõetav. Kuidas aga olla ja käituda, et me ise ei mõjuks teistele häirivalt ning oleksime heaks kaaslasteks?

Me teame, et väga harva võime kohata kahte täpselt ühesuguse välimusega inimest. Võimatu on aga leida kahte täpselt ühesuguse iseloomu, huvialade ja käitumistaadiga inimest. Mingisugused isikupärased erinevused on iga inimese psüühikas. Isiku omapära positiivseid jooni tuleb säilitada ja arendada. Ei saa püstitada teistele vastuvõetavuse ja meeldivuse seisukohalt mingit standardit, musterinimese tüüpi. Me võime ainult rääkida kõige üldisematest joontest, mis isikupärast riivamata suurendavad või vähendavad meeldivust.

Elementaarseid viisakusreegleid tunnete te kindlasti kõik. Seetõttu ei kõnele ma siinkohal sellest, kuidas tervitada, trammis ja autobussis teistele kohta pakkuda, trepil liikuda, söögilauas nuga ja kahvlit käsitseda jne. Peatuksin vaid mõnede puuduste juures, mis mulle on noorte käitumises silma hakanud ja millest rääkimine teile kasu võib tuua.

Kas tahaksite viibida koos noormehega, kes vestleb küll väga huvitavalt spordist, samal ajal lehkab tema suu pesemata hammastest, küüned on pikad ja «leinarantidega», juuksed pole paaril kuul tunda saanud juuksuri kätt ning jalgade higihais kõrvetab teie nina? Kui lisame siia veel võidunud särgikaeluse ja puhastamata kingad, on eemal-letõukava noormehe portree valmis.

Elementaarsete puhtusenõuete täitmine on kõige esimeseks tingimuseks meeldivuse taotlemisel. Ükski kõrvalekaldumine selles suhtes ei ole andestatav. Välimusest

musta, rämpse ja lohaka inimesega ei taha keegi koos viibida. Ja vaevalt leiame korratu väliskesta all haritud hingeelu. Tavaliselt on siin halvas mõttes olemas sisu ja vormi ühtsus.

Oma välimuse eest hoolitsemine ei valmista kellelegi raskusi, kui sellekohane seesmine tarvidus lapsepõlvest kaasa on antud. Kui aga kodunt puhtusevajadust kaasa ei ole saadud, tuleb seda ise kasvatada. Sallimatus mustuse ja korratuse vastu kaunistab iga nõukogude inimest kõikjal, igas olukorras. Pikemalt me siin isiklikust hügieenist juttu ei tee, lisame vaid, et pressimata pükstes ja poristes kingades ärge kunagi kodust lahkuge ning puhas taskurätik võtke kaasa ka siis, kui polegi nohu. Oma pükse pressib iga noormees loomulikult ise, samuti seob iga kord uue lipsusõlme. Peegli ees peatuvad pikemalt tavaliselt tütarlapsed, noormehed veenduvad pilguga peeglis, et nende välimus on korras. Olenevalt moejoonest võib ainult pintsakul jääda ülemine või alumine nõop avatuks, kõikidel teistel riitusesemetel näitab avatud nõop ainult lohakust. Lõhnaõliga puutub noormees kokku vaid siis, kui kingib seda tütarlapsele. Mehele imal-magusad lõhnad ei sobi.

Riituse osatähtsust inimese väärtuse määramisel ei tohi aga üle hinnata. Inimese väärtus ei seisne tema rõivastes, vaid hingelistes omadustes ja teadmistes. Kui viimastes esineb puudujääke, ei paranda seda viga ka viimase moe järgi riitumine. Paraku leidub meil veel noormehi, kes püüavad iga uut moejoont täpselt järgida, arvestamata antud moe individuaalset sobivust või otstarbekust. Mood ei tohi olla mõttetult järeleahvimine, see oleks moe labastamine. Kas arvasid need noormehed, kes laiade palistuste, läikivate metallnööpide-needide ja tõmbelukkudega à la Texas tööpükstes käisid peol, et neid peetakse nüüd ülimumoodsateks kultuurinimesteks? Kriitikata kummardamine kõige välismaise ees ei ole nõukogude inimesele kohane. Sellele teele võivad kalduda ainult seesmiselt tühjad kõlupead, kes oma käitumisega on ära teeninud halvustava nime — lõngused. Lõnguslikkuse, nii riitumisel silmatorkava liialdamise, eriti selle taga peituva seesmise tühisuse vastu peame me kõik võitlema. Mingit alust ega õigust ei ole meil aga lõngustega ühte ritta panna noormehi, kes oskavad valitsevast moejoonest leida endale ilma liialdusteta sobivat ja otstarbekat. Kui

moes on kitsad püksid, siis vanamoeliste laiade laperdavate meremehepükstega vaevalt keegi poolehoidu leiab. Moest mahajäänud riietusviis on teine äärmus, millega end naeruväärseks tehakse. Ei ole vaja tugineda ainult Läänest tulevatele moodidele, mis on meie inimestele sageli vastuvõetamatudki. Ka meil ilmub küllaldaselt moežurnaale. Tavaliselt huvituvad neist rohkem naised, kuid aeg-ajalt peaksid ka noormehed sinna pilgu heitma.

Noortele inimestele tekitab sageli raskusi sobiva vestlusteema valik seltskonnas, kus on palju võõraid või vähe tuttavaid inimesi. Siis tuntakse tavaliselt piinlikkust vaikimise pärast, otsitakse jutuotsa siit ja sealt, räägitakse ilmast jne., kuid vabasse, sundimatusse vestlusesse on raske laskuda. Kui seltskonnas on vanemaid inimesi, ei ole ühelgi noorel põhjust vaikimise pärast muretseda. Juttu peaksid alustama ealt vanemad. Kui teid aga kõnetatakse, ärge kohmetuge, vastake julgelt ja vabalt. Halb on, kui väljendate oma mõtteid vaikselt pomisedes, nii et kaasvestleja teid ei kuule. Veelgi halvem, lausa näotu on teistest üle karjuda või vanemate inimeste juttu läbemahtult katkestada.

Kui alustate omavanuste seas ise vestlust, siis rääkige ainult asjadest, mis pakuvad teistele huvi. Heaks kaaslasteks olete siis, kui oskate huvitavalt vestelda või, mis veelgi tähtsam, olla huvitatud kuulaja.

Mõne sõnaga tahaksin siinkohal peatuda anekdootidel. Anekdoot on huvitav, üllatav, koomilise või pikantse sisuga looke. Arvatakse, et inimesed, kellele meeldib pikantseid anekdoote rääkida, ei ole isiklikus elus õnnelikud, on teistele kadedad ja tunnevad omalaadset rahuldust intiimsetest küsimustest hästi «soolaselt» ja rõvedalt rääkides. Nii või teisiti, noorte vestlusteemaks ei sobi üheski seltskonnas labased anekdoodid. Halvamaigulised anekdoodid demonstreerivad üksnes nende jutustaja armetust ja tühisust.

Sageli kerkib küsimus, kas võõra tütarlapsel tantsides peab noormees kindlasti alustama vestlust või peab ta kogu tantsu aja vaikima, ennast isegi esitlemata. Mõlemad võimalused on lubatud, kuid lubamatu on jätta tütarlast tantsu eest tänamata.

Nüüd aga tantsust natuke pikemalt.

Kas iga noormees peab õppima tantsima? Kui puuduvad kehalised defektid, mis takistavad tantsimist, siis

peaks iga noormees seda tõepoolest tegema. See on oskus, mida elus alati vaja läheb. Vanemas eas tantsima õppides ei saavutata enam seda osavust ja nõtkust, mis noorpõlves tantsimist alustades nii kerge on tulema. Tänapäeval on tants aga seltskondlikus suhtlemises möödapääsmatu. Ja seltskondlikust läbikäimisest võtab osa ju iga inimene.

Leidub noorukeid, kes häbenevad nii lähedast kokku puudet tütarlastega, nagu nõuab paaristants. Teised seevastu suhtuvad tantsusse üleolevalt, ei taha end «alandada» muusika taktis keerlejate tasemele, peavad tantsimist sisutuks, kasutuks ajaraiskamiseks. Kolmandaid hoiab tantsupõrandalt eemale alaväärsustunne, nad kardavad, et tantsivad kohmakalt ja saamatult, kujutlevad, et näivad teistele naeruväärsetena. Ükski põhjus ei ole aga küllaldane tantsimisest hoidumiseks ja iga mees, kes ei ole noorpõlves õppinud tantsima, on seda vanemas eas kindlasti korduvalt kahetsenud. Kui näiteks 40-aastaselt võõrkeelte tundides käimises ei leia keegi midagi iseäralikku, siis samas eas tantsutundide võtmine paneb mõnegi kõrvalseisja muigama.

Tantsimine ei tohi kujuneda mingiks tükitööks, vaid ta peab valmistama meile rõõmu ja lõbu. Jälgides kultuurimajades tantsivate noormeeste näoilmet, tundub aga mõnikord, et tantsiv noormees on kaugel rahulolutundest, rääkimata lõbust, mida tants peaks talle pakkuma. Kuhu kadus naeratus?

Miks inimesed, eriti aga noored, armastavad tantsida? Põhjusi on siin mitu. Tantsimine on liikumine. Seltskonnas, kus on juba küllalt istutud, tekib igal inimesel vajadus liikumise järele. Vaevalt hakkaks keegi oma liikumisvajaduse rahuldamiseks tubades või saalides sihitult ringi jooksmas. Tantsimine võimaldab meil liikumisest rõõmu saada. Samal ajal on tantsimine kehaline treening, mis harjutab nõtkust, rühikat hoiakut ja liigutuste elegantsust. Heale tantsijale jäävad need jooned juurde ka väljaspool tantsusaali.

Tantsides me tunneme rõõmu vastassoo lähedusest ja seda peaaegu kõikide oma meeltega. Tantsupartneri alluvus või mittealluvus teie tantsujuhtimisele võimaldab isegi teatud määral tundma õppida partneri iseloomu, tema rütmitunnet, käitumismaneere. Tants võimaldab noortel vastastikku tutvuda. Võib ju paluda tantsima täiesti võõrast tütarlast ja keegi ei pane seda pahaks. Kui

aga hakkate tutvuse sobitamiseks kõnetama tänaval vöörast naisterahvast, vaadatakse teile kindlasti põlastusega.

Tantsu ja tantsu vahel on vahe. Kõik head sõnad kehivad tantsu kohta ainult siis, kui tantsitakse korrektselt, elegantselt. Kuidagi ei saa tantsu ülistada, kui see muutub mingiks metsikuks rabelemiseks, tõuklemiseks, vigurdamiseks, kui tantsumuusikast kaob meloodia ja jääb järele ainult rahutult ratsutatav rütm ja müra. Kõrvalseisjatel on seda halb pealt vaadata ja tantsijad ise on kaugel sellest, et tantsust rõõmu tunda.

Vilis Lācis oma romaanis «Pärast äikest» kirjeldab «moodsa» tantsumaneeri harrastajaid järgnevalt: «Tõtt öelda polnud seal midagi erilist: Manfred ja Erika tantsisid ainult kuidagi erinevalt ja ebaharilikult — mitte nõnda nagu teised. See oli kõik. Ning veel see, et nad

tantsisid kõiki tantse peaaegu ühtemoodi, ükskõik, oli see siis fokstrott, valss, tango või polka, ainult mõnikord kiiremini, mõnikord aeglasemalt, olenevalt muusika rütmist ja tempost. Oma olemuselt oli see üks ja sama-tants, mida võib nimetada lõngutamiseks: tantsijatest olenes vaid see, kui hästi ja leidlikult nad ühtesid ja samu liigutusi varieerida oskasid. Taoti tammusid nad kohal, taoti kooldus Manfred, kasutades ära oma pika kasvu eeliseid, istejoones kaugele taha ja väänles otsekui poolkükakil hüvakule ja vasakule: ajas siis enese jälle sirgu, kallutas keha ülaosa ja pea taha ja sooritas õlgadega mõlemale poole lainjaid pööranguid. Hetketi meenutas ta rätsepat, kes uut ülikonda või palitut proovides keerab oma klienti ja igast küljest vaatleb, kuidas uus rõivas istub.»

Samas teoses hinnatakse läbi lapsesuu sellist tantsu «veidraks väänlemiseks». Tõsisemad inimesed aga avaldasid sellise tantsukultuuri harrastaja kohta sügavamalt oma arvamust: «Inimesed muigavad ja irvitavad ta üle. Ja mitte põhjusega. Ta on nagu kliister — niisama kleepuv ja nätske ja võib ära määrida igaühe, kes tema külge puutub. Peale selle on ta esmajärguline kekats ... Tal on vördjalik hing. Ta mandub pidevalt, temast võib kõike oodata.» Nagu ma eespool mainisin, avaldub tantsus teatud määral inimeste iseloom ja taunimisväärse tantsu-maneeeri harrastajatelt võib tõesti «kõike oodata», kuid muidugi ainult halvas mõttes. Iseloom avaldub tantsus, kuid tants võib kasvatada ka iseloomu, ensekontrolli. Seepärast, noormehed, õppige tantsima ja tantsige, kuid tingimata korrektselt!

Seltskondlikel koosviibimistel võib ka laulda. Eesti rahvas on alati olnud laulja rahvas, meil on küllalt palju ilusaid laule. Labaseid laule seltskonnas ei laulda, nendega teete end naeruväärseks. Kui alustate ise mõnda laulu, siis valige selline, mida ka teised oskavad. Solistina lauldes aitab paarist laulust, teised tahavad ka laulda. Kui mõni kaaslastest alustab ühislaulu, laulge kindlasti kaasa. Ärge ainult laulmist karjumisega segi ajage! Ilusasti laulda ei tähenda sugugi mitte kõvasti laulda.

Ühislaulude sõnad peaksid algusest lõpuni selged olema. Seltskonnas jätab halva mulje, kui hoogsalt alustatud laul sõnade puudumise tõttu poole peal välja sureb või segase üminana jätkub. See on vaesuse tunnistuseks laulu algatajale ega rõõmusta kedagi. Hädaabinõuna võib

küll ka laulikut kasutada, kuid peast laulmine on alati vabam ja tundeküllasem.

Sageli juhtub, et tutvute seltskonnas mõne meeldiva tütarlapsega. Saate teada tema eesnime (perekonnanime küll kuulsite, kuid unustasite), vestlete temaga tunnikese ja teete ettepaneku sinasõpruseks. Ränk viga. Sinasõpradeks saadakse ainult tütarlapse ettepanekul, mitte teie pealekäimisel. Sinasõpruseks on vaja teineteisest siiski rohkem teada kui ainult eesnime. Sinasõprusi, mida te järgmisel päeval ei tunnusta, ärge sõlmige. Kõige kohtlasem on vastse sinasõbraga järgmisel kohtumisel kolmandas isikus rääkima hakata.

Mõni sõna nimedest. Kuidas teile meeldib, kui seltskonnas, tänaval või ükspuha kus kõnetatakse teid nime-

pidi, mis on aga teie nime moonutatud väljaanne? Seda ei tehta mitte pahatahtlikkusest, lihtsalt ei teata täpselt teie nime. Selline asi ei meeldi teile ega ühelegi teisele inimesele, sest iga inimene on oma nime õigsuse suhtes väga tundlik. Teile seltskonnas äsja tutvustatudid kõnetage nimepidi ainult siis, kui olete veendunud, et te kuulsite nime õigesti. Vastasel korral võite sattuda väga piinlikku olukorda. Enda suhtes saate seda vältida, kui tutvustamisel ütlete oma nime selgelt, mitte pomisedes.

Mõnikord kerkib küsimus, millal ja kuidas seltskondlikult koosviibimiselt või peolt tütarlast koju saata. Kui olete õhtu jooksul mõne tütarlapsega tutvunud, temaga pikemalt vestelnud ja tantsinud, võite peo lõpul pakkuda end talle saatjaks. Kui ta nõustub, siis minge, kui ta ei soovi teie saatmist, pole teil mingit õigust mossitamiseks. Teil pole põhjust keeldumiseks, kui tütarlaps ise palub teid endale saatjaks.

Teel või tänaval valite endale halvema teepoole. Kui tee on libe, küsite, kas võite oma partnerit käe alt toetada. Ilma tema nõusolekuta seda tehes näitate kasvatamatut pealetükkivust.

Palju on rahvasuus jutte nn. väravaromantikast. Küll on neid tundidepikkusi vestlusi tütarlapse koduuksel kiidetud ja laidatud. Kuidas neisse siis suhtuda? Külma ilma korral on küsimus selge: mitte ühtegi üleliigset minutit ärge seiske tütarlapsega uksel, ta võib külmetuda. Aga soojal suveõhtul? Siis on sageli raske nii järsult lahkuda. Ei tea, mis erilist juttugi siis ajada on, kuid ei saa kuidagi ka ära minna. Mis teil siis veel südamel pakitseb? Olete ehk kuulnud, et mõnikord tütarlapsest lahkudes antakse või saadakse lahkumissuudlus. Küllap teiegi mõtted on liikunud selles suunas. Kuidas nüüd talitada, et te end ei naeruvääristaks. On kindel, et te ei kahjusta oma ega tütarlapse reputatsiooni, kui lahkute suudlust üritamata. See on kõige õigem tee. Ärge aga pahandage, kui suudlust üritades saate tütarlapselt vastu kõrvu. Tähen-dab, olite koos tubli tüdrukuga, kes võis solvuda, arvates, et teie oma suudlemiskatsega pidasite teda kergemeel-seks, igal juhul peab ta teid häbematuks noormeheks. Kojusaatmine ei anna teile veel mingit õigust suudlusele. Kui te aga saate suudluse, siis on kaks võimalust: tütarlaps on kas kergemeelne lõbutseja või teisse tõsiselt kiindunud. Üksinda koduteed sammudes püüdke leida õige vastus.

ETTEVAATUST, KARID TEEL!

Lapsepõlv oleks nagu möödas, kuid meheks ei saa end veel pidada. Õigemini küll, ise peaks ennast juba meheks, aga teised ei taha seda tunnustada. Mis iga see niisugune siis on? Teed midagi hästi, öeldakse: «Tubli poiss, juba mehe eest väljas!» Teed midagi halvasti, hurjutatakse: «Ise juba suur mees, aga varsa aruga!» Üks ebakindel periood on see meheks kujunemine. Iga mees on oma elus läbi teinud sellise üleminekuperioodi, mida arstid nimetavad puberteedieaks. See on küpsemisperiood, mis kõige laiemalt võttes haarab mehe elust teise aastakümne. Sellest lähtudes on hakatud seda perioodi nimetama ka teismeliseeks ja üheteistkümne kuni üheksateistkümneaastaseid kutsuma teismelisteks. Teismelist ei eralda täiskasvanust ta 20. sünnipäev. Sisuliselt on organismi igakülgne areng selleks mõõdupuuks, mille järgi võib otsustada, millal poisist on saanud mees. Mõni noormees on juba 17-aastaselt väga mehistanud, teine näib aga veel 20-aastaseltki poisikesena.

Mis toimub siis organismis küpsemisperioodil? Missugune tõukejõud see on, mis poisikesest mehe teeb? Vastus on lühike: puberteediperioodil hakkavad funktsioneerima sugunäärmed. Sugunäärmed on selleks energiaallikaks, mis reguleerib ja hoogustab mehistanumist. Sugunäärmed ei tegutse mehe organismis isoleeritult, vaid tihedas seoses teiste sisenõristusnäärmete ja kõrgema närvitallitlusega. Siinkohal ei tahaks pikemalt peatuda organismisestel keerukatel füsioloogilistel protsessidel, vaid piirduks ainult sugunäärmete talitluse väliselt sedastatavate ja psüühiliselt tunnetatavate avaldusvormidega.

Mehe sugunäärmed annavad kahesugust toodangut — esiteks sugurakke (spermatooside), mis kokkupuutel naise munarakuga viljastavad viimase ja kutsuvad naisel esile raseduse. Teiseks toodavad sugunäärmed hormoone, mis stimuleerivadki mehistanumist: keha võtab meheliku kuju, algab mehele omane karvakasv — vurrud, habe, karvate häbemekingul, kaenlaalustes, sageli rinnal jne. Kõigile on tuntud poiste häälemurdeperiood, mis samuti on tingitud suguhormoonide toimest. Samad hormoonid tekitavad muutusi närvisüsteemis ja psüühikas ning noorukil hakkavadki ilmema mehelikud iseloomujooned: energili-

sus, teotahtelisus, enesekindlus, visadus jne. Nüüd lisandub veel üks uus tunne: tekib huvi tütarlaste vastu ja püüd neile läheneda. Just selle viimase omaduse juures tahaksingi veidi pikemalt peatuda.

Sugunäärmete funktsioonivõimelisuse perioodil tekib neis iga päev miljoneid spermatooside. Need ei saa jääda seemnepõiekestesse kestmaks ajaks «puutumata tagavarana» püsima, vaid peavad aeg-ajalt organismist väljuma. Ja nii see toimubki. Selleks ei ole noorukitel vaja seksuaalvahekordi, vaid organism tühjeneb end ise üleliigsest spermatoosidimassist. 15—16-aastaselt algavadki öösised tahtmatud seemnevoolused, nn. pollutsioonid.

Pollutsioon on täiesti normaalne nähtus, mis esineb igal noormehel ja mehel, kellel ei ole korrapäraseid sugulisi vahekordi. Pollutsioone ei ole vaja häbeneda, nende pärast ei ole kellelgi põhjust muret tunda, nad ei ole mingi haigusliku seisundi tunnuseks. Mõnikord segatakse pollutsioone ära öise kusepidamatusega. Kuna need võivad tõesti koos esineda, siis on kahtluste korral selguse saamiseks soovitatav pöörduda arsti poole. Arsti poole tuleks pöörduda nõuande saamiseks ka siis, kui pollutsioone esineb liiga sageli, igal ööl. Pollutsioonide normaalne sagedus on mõnenädalaste vaheaegadega, kuid mingit korrapärasust nende tekkes ei täheldata. Pollutsioonide harvas esinemises ei ole midagi haiguslikku.

Tavaliselt kaasnevad pollutsioonidega erootilise sisuga unenäod, mida rahvapäraselt mõnikord nimetatakse ka unes «inglite» nägemiseks. Nii nagu unenägudes üldse, kajastuvad ka erootilistes unenägudes fragmendid sellest, mida ollakse varem näinud, kuulnud, lugenud või ette kujutanud. Noorukitel, kellel on kalduvus mõtiskleda või unistada seksuaalteemadel, võivad erootilised unenäod ja pollutsioonid sagedamini esineda.

Pollutsioonide sagedust aitavad vähendada hügieenilised menetlused. Esmalt on vaja hoida oma välised suguelundid alati puhtad. Kui eesnaha alla koguneb valkjat võiet, uriini ja seemnevedeliku tilku, lisandub mustust, tekitab see kiheluse ja seksuaalse ärrituse, mis soodustab pollutsioonide sagedasemat esinemist.

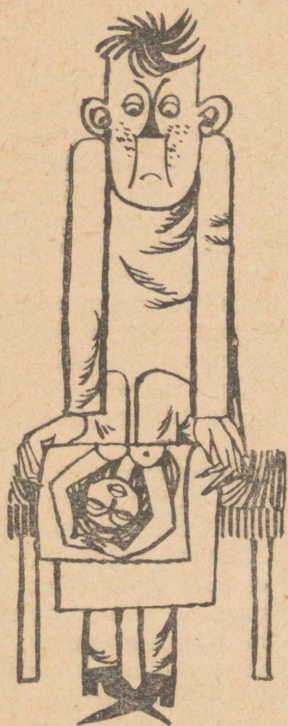
Mustus võib põhjustada ka eesnaha põletikku, mis väljendub punetuses, kipituses ja valulikkuses, eriti käimisel ja pükste vastu puutumisel.

Teiseks vähendab pollutsioonide sagedust ilma püks-

teta magamine. Mitte mingil juhul ei tohi magada pükstes, mis pitsitavad või suruvad suguelundeile, takistades seega vereringet. Kõige olulisem tegur pollutsioonide sageduse vähendamisel on aga seksuaalsetest ärritustest hoidumine. Ma mõtlen siin selliseid tegureid, mis «kõditavad» teie mehelikkust just seksuaalses mõttes. Meil leidub veel pärandina kodanlikust ajast nn. kollast kirjandust, üksikutel vastutustundetutel inimestel on veel säilinud pornograafilisi pilte, paljudes seltskondades armastatakse rääkida nilbeid anekdoote jne. Kas need on asjad, millega noored peavad kokku puutama? Ei, see on rämp, mis põhjustab vaid ebatervet seksuaalset ärritust ja millest seetõttu tuleb hoiduda. Oma lugemismaterjaliks valige kirjandus, mis teid tõesti arendab, kunstist leidke ilusat ja vesteldes pole vaja aega raisata nilbustega teravmeelitsemisele.

Niisiis on pollutsioonid normaalsed organismi protsessid, mis ei vaja vahelesegamist. Paraku paljud noormehed ei jää sellega rahule, vaid püüavad ise aktiivselt vabaneda üleliigsest spermatoosidimassist. Eespool mainisin, et suguhormoonide toimel tekib huvi tütarlaste vastu ja püüd neile läheneda. On normaalne, et teile meeldib viibida tütarlaste seltskonnas, käia koos tantsupidudel jne. See huvi ei tähenda sugugi kohe vajadust seksuaalvahekorraks. Te isegi ei mõtle veel sellele, ja nii ongi õige. Leidub aga noorukeid, kes tütarlaste seltskonda ei tihka minna, seda rohkem aga üksi olles fantaseerivad igasuguseid võimalikke vahekordi tütarlastega. Niiviisi kruvivad nad oma kujutluste ja unistustega üles seksuaalse ärrituse ning ootamata öösist iseeneslikku seemnevoolu, ärritavad kätega oma suguelundit, kuni saabub seemnepurse. Sugutungil rahuldumist suguelundite kunstliku ärritamise teel nimetatakse onanismiks, rahvapäraselt ka käsikiimaluseks.

Sugulise ärritumise väliseks avalduseks on suguliigese kõvastumine, mida meditsiiniliselt nimetatakse erektsiooniks ja mis seisneb suguliigese veenide maksimaalses täitumises verrega. Ereksioon võib tekkida kas suguliigese olevate tundenärvide lõpmete vahetul ärritamisel, puudutamisel või ka psüühiliste protsesside — kujutluste, varem esinenud juhtumite meenutamise jne. abil. Normaalses seksuaalvahekorras, mis toimub abielus, kutsub sugutungil esile ärrituste kompleks — nägemis-, kuulmis-

lõhna-, puute- jt. ärritused, mis psüühika vahendusel toimivad suguelundile. Onaneerimisel midagi niisugust ei esine ja seetõttu on ta vaid õõnsaks aseaineks, mis kellelegi ei saa pakkuda tõelist rahuldust.

Onanismil on veel see halb omadus, et ta võib kujuneda harjumuseks. Kui onaneerimine piirduks sagedusega, millega muidu toimuvad pollutsioonid, ütleme 1—2-nädalaste vaheaegadega, siis poleks asi veel eriti paha, sest armudes, kindlasti aga abielludes tavaliselt onaneerimine lõpetatakse. Harjumuslikku tegevust korratakse aga sageli ja kui noormees onaneerib iga päev või koguni mitu korda päevas, siis peame tõsiselt kaaluma, kuidas seda lõpetada. Mingit kasu onaneerimine organismile ei anna, küll võib aga sage onaneerimine osutada kahjulikuks. Onaneerimise kahjulikest tagajärgedest on noortele räägitud mõnigi kord mitmesuguseid hirmu- ja õudus-

jutte. Tooksin ühe näite. Mõni aasta tagasi viibis psühhiaatriahaiglas 24-aastane noormees. Ta oli muutunud püsivalt kurvameelseks (depressiivseks) ja suunati haiglasse enesetapmismõtte pärast. Asi oli väga tõsine. Ja põhjus — onaneerimine. See noormees oli juba kümmekond aastat väga sageli onaneerinud, sellest vabanemiseks kavatses abielluda, kuid mitmetel juhuslikel asjaoludel ei saanud oma kavatsust realiseerida. Ta oli kindel, et ei suuda ise vabaneda onaneerimisest, jätkab seda ka edaspidi ja onaneerimise tagajärgedena kujutas endale teistelt inimestelt kuuldu põhjal ette halvatust, peaaegu kuivamist, nõdra-meelsust ja veel palju muud. Muidugi oli sellise eelarvamuse tõttu ka arusaadav, et ta eelistas oletatavatele piinarikastele haigustele enesetapmist. Kui noormehele selgitati, et tema teadmised onaneerimise tagajärgede kohta on täiesti valed ja midagi kohutavat onaneerimine ei tekita, lahkus ta rõõmsalt haiglast ja on praegu õnnelikus abielus. Analoogilisi näiteid võiks tuua teisigi, sest need ei ole sugugi mitte erandlikud juhud, kus väärinformatsiooni tõttu oletatakse ja kardetakse onanismist ränkraskeid tagajärgi.

Missugused on sagedase onaneerimise tegelikud tagajärjed? Iga seemnepurskega paiskub välja umbes 500 miljonit spermatoosoidi. Spermatoosoidid koosnevad organismile väga vajalikest kõrgeväärtuslikest valkudest. Kui me neid valkaineid kasvavast ja arenevast organismist kergekäeliselt eemaldame, siis muidugi kurname oma organismi, sest spermatoosoidide toodang intensiivistub, kuid mille arvel? Teiste elundite kasvamiseks vajalikest valkainetest võib tulla puudu. Organismi kurnatus avaldub väsimuses, loiduses, töövõime languses, sportlike võimete kahanemises jne.

Füüsilise väsimuse kõrval, mida tekitab onanism, on veelgi olulisemad psüühika muutused. Pärast onaneerimist on noormees rusutud meeleolus, tekib tühjusetunne, on kahju sellest, et ei suudetud end talitseda, tehakse endale etteheiteid. Kui aga sellised seisundid korduvad sageli, jääbki noormees tujutuks, tema mõtteid vaevab onanismiprobleem, huvi muu tegevuse vastu taandub, õppimine ja enesetäiendamine muutub lünklikuks, tahtejõud nõrgeneb. Kõige selle tõttu muutub noormees araks, irdub kollektiivist, on enesesse sulgunud, üksindust otsiv. Ta tahab onaneerimist lõpetada, kujutleb sellest endale

mitmeid raskeid tervisehäireid, ei suuda aga endast võitu saada ja muretseb seetõttu veelgi rohkem.

Onaneerimist saab lõpetada, kui muudetakse järsult oma eluviisi. Mitte mingit üksinduses norutamist, ainult iseendaga tegelemist! Elama peab kollektiivis, oma aeg tuleb täita sisukalt. Mida vähem on jõudeaega, mida rohkem lülitute huvitavasse tegevusse, seda vähem on vajadust onaneerimiseks. Nooruses tuleb pidada aega kalliks, iga minut tuleb sisustada huvitavalt ja kasulikult. Kui lülitute aktiivselt ühiskondlikku ellu, elate kaasa kollektiivi rõõmudele ja muredele, siis unustate onanismi ja kaovad sellega kaasnenud eespool kirjeldatud nähud.

Jääknähtudena aastaid kestnud sagedasest onaneerimisest võivad jääda hilisemaks abieluajaks mõningad nõrkused seksuaalvahekorras. See võib avalduda erektsiooni nõrkusena või veelgi tuntavamalt enneaegsete seemnepursetena (varane ejakulatsioon). Kui aga ka siis seksuaallega ei liialdata, need häired tavaliselt taanduvad ega anna põhjust muretsemiseks.

Ma olen kohanud aga 30-aastaseid ja vanemaidki mehi, kes on jäänud vanapoisiks, kuna nad on kartnud abielluda põhjusel, et arvavad olevat oma tervise rikkunud noorpõlves harrastatud onaneerimisega. Selline kartus ei ole objektiivselt põhjendatud, vaid on tingitud negatiivsest enesesisendusest. Mitte onaneerimine kui niisugune, vaid mure ja hirm onaneerimise oletatavate tagajärgede ees häirib enesetunnet. Nende meeste tervis on rikutud sedavõrd, kuivõrd nad oletavad endal tervisehäireid. Kes onaneerimisest endale muret ei tee, sellel praktiliselt mingeid olulisi abiellumist takistavaid tervisehäireid ei esine. Pole ju saladus, et enamik meestest on mingisugusel määral onaneerinud. Kui kõik teeksid endale sellest suure mureküsümuse, siis oleks meil abielluvaid mehi üpris vähe. Ma ei taha mingil määral õigustada onaneerimist. Eeltoodud selgitus on mõeldud aga neile, kes ise maalivad endale tondi ja hakkavad seda siis kartma.

Onanism võib olla üheks teguriks, mis kaotab loomuliku huvi tütarlaste vastu. Võib isegi juhtuda, et ajal, millal tuleks juba mõelda abiellumisele, eelistatakse hoopis teiselaadilist seksuaalse rahulduse otsimist. See on ohtlik tee. Et te oleksite teadlikud nendest ohtudest, mis võivad teid varitseda, oskaksite neid juba algjärgus enda

või teiste juures avastada ja nendest hoiduda, siis pean vajalikuks nende juures põgusalt peatuda.

Leidub inimesi, kellel normaalne seksuaalne sättumus on muutunud ja kes tunnevad rahuldust mitte vastassooga suhtlemisest, vaid armastavad inimesi samast sugu-poollest. Niisuguse väärastunud sättumusega inimesi nimetatakse homoseksualistideks. Homoseksualistid püüavad leida endale «armukesi» sagedamini just noorukite seast, keda oletavad tegelevat onaneerimisega. Seejuures ei reeda välimus tavaliselt homoseksualistide sisemist räpasust, nad võivad näida vägagi elegantsetena. Partnerite püüdmisel on homoseksualistid küllaltki ettevaatlikud. Tutvusi loovad nad viisakalt ja enne oma alatute kavatsuste teostamisele asumist püüavad võita noorukite poolehoidu ja usaldust. Nad huvituvad noorukite igapäevasest tegevusest, vestlevad nendega spordist, muretsevad kino- ja spordivõistluste pääsmeid, teevad tähelepanelikult väiksemaid kingitusi, abistavad elu kitsaskohtades. Ja kui nooruki usaldus on võidetud, kutsutakse ta nagu juhuslikult külla. Ettekäändeks võib olla abistamine raskemate õppetükkide õppimisel, mõne muusikariista käsitlemisel, filmide ilmutamine ja fotode tegemine või muud. Kui tõesti asjalik abistamine on kestnud juba öötundideni, teeb homoseksualist nagu muuseas ettepaneku, et nooruk võib tema juures ööbida. Et korteris ei ole teist magamisvõimalust, kutsub ta teid oma voodisse. Ja siis algab see, mida nimetatakse pederastiaks — suguliseks vahekorraks meeste vahel. Vähe on neid noorukeid, kes sellisesse vahekorda ei suhtuks loomuliku vastikustundega. See vastikustunne peab aga kujunema täielikuks sallimatuseks pederastide vastu, sellised poistearmastajad tuleb otsekohe paljastada. Pederastid teavad, et nende tegevus on kriminaalkuritegu, mille eest neid võidakse meil kehtiva kriminaalkoodeksi järgi karistada kuni 6-aastase vabadusekaotusega. Taibates, et neid ähvardab paljastamine, võivad nad noorukit ka hirmutada, kuid see ei tohi kedagi heidutada teatamast pederasti tegevusest oma vanematele, õpetajatele, miilitsasse või prokuratuuri. Kui te aga vaikselt pederastiga nõustute, võib see muuta teile endale harjumuseks ja siis olete juba ise muutunud seksuaalkurjategijaks ning normaalseks abieluks kõlbmatuks.

Pederastia kõrval on teisigi seksuaalseid kõrvalekaldu-

misi, mille juurdumisel võib kannatada normaalne psüühikalaad.

Mägirahvaste juures, kus mehed lähevad suveks suurte lambakarjadega suvistele karjamaadele ja on kuid perekondadest eemal, on säilinud veel komme enda seksuaalseks rahuldamiseks kasutada loomi. Inimese seksuaalvahekorda loomadega nimetatakse sodoomiaks. Meil on sodoomiat esinenud vaid üksikjuhtudel ja sedagi peamiselt vaimselt vähearenenute juures. Normaalselt arenenud inimesele on selline vahekord vastuvõetamatu, see on laskumine looma tasemele, inimväarikuse mõnitamine.

Onaneerimisega võivad kaasneda ka sellised kõrvalekaldumised nagu nartsism ja ekshibitsionism. Esimesel juhul tuntakse seksuaalset rahuldust ja mõnutunnet oma paljastatud suguosade ning alasti keha vaatlemisest kas peegli ees või ilma selleta. Teisel juhul otsitakse aga seksuaalse rahulduse saamiseks võimalusi oma paljastatud suguosade näitamiseks vastassoole. Pargiteedel ja vaikesematel tänavatel, mõnikord ka tütarlaste ühiselamute akende all võib videvikutundidel vahel kohata üksikuid mehi, kes soodsal momendil avavad oma mantlihõlmad ja demonstreerivad siis tütarlastele või naistele oma paljastatud suguelundit. Need amoraalsed teod on karistatavad huligaansusena. Nii palju tahtekindlust peaks olema igal noormehel, et taolised kalduvused endas juba eos summutada. Kui seda aga soodustada, on end hiljem raskem võõrutada, sest loomulik häbitunne nõrgeneb.

Seda kinnitavad mitmed ekshibitsionistid, kes kriminaalvastutusele võetuna on viibinud kohtupsühhiaatrilisel ekspertiisil. Nad on avaldanud, et esimese tõuke oma suguelundi näitamiseks on nad tavaliselt saanud poisikesepõlves, kui nende urineerimist on mõni tütarlaps juhuslikult pealt näinud. Selle asemel, et tunda häbi, on see tundunud neile meeldivana ja hiljem on nad juba tahtlikult hakanud otsima võimalusi tütarlastele oma paljastatud suguosade demonstreerimiseks. Alguses on see olnud nagu rumal mäng, hiljem aga fikseerunud harjumuseks, mida täiskasvanuna, isegi abielus olles, eelistatakse normaalsele seksuaalvahekorrale.

Vahemärkusena olgu öeldud, et paljudel poistel ja noormeestel on aga, vastupidi, ülitugev häbitunne. Nad ei julge omasuguste seas ka kehalise kasvatuse tundideks ümber riietuda, panevad seetõttu juba kodus selga spor-

diriituse, jätavad läbihigistatud spordipüksid kõigi hügieenireeglite vastaselt kogu päevaks jalga. Ka saunas käimine on neile ebameeldiv toiming. Sellises suurenenud häbitundes ei ole otseselt mingit ohtu, see on igatahes eelistatavam kui häbitunde puudumine. Tavaliselt suurenenud häbitunne, kartus võimaluse ees, et sind nähakse alasti, täiskasvanueas normaliseerub. Et aga paljud tunnevad end supelrandades nn. meesteparadiisis ebamugavalt ja eelistavad ka seal kanda supelpükse, ei ole midagi iseäralikku. Nõndanimetatud alastikultuur ei ole kõigile vastuvõetav ja sel juhul ei ole mõtet seda endale ka peale sundida.

Noorukieas suhteliselt süütuks seksuaalseks kõrvalekaldumiseks on nn. fetišism. Paljudele teist on meeldinud endale võtta ja siis kodus hoida teile meeldivate tütarlaste lõhnastatud taskurätte, kindaid, kleidivöösid jne. Kui need esemed pole hinnalised ja teie tegu ei kvalifitseerita vargusena, on väliselt kõik korras. Te sageli ei seostagi oma kollektsiooni seksuaalprobleemidega. Kui aga märkate, et nende esemete vaatlemine tekitab teis sugutungi, õhutab teid onaneerima, tuleb järsult lõpetada vastassoole kuuluvate esemete kogumine ja selle abil seksuaalse rahulduse taotlemine.

Hoopis raskemaks seksuaalkõrvalekaldumiseks on seksuaalse rahulduse leidmine vastassoo riietusesemete kandmisest (transvestitism). See ei ole iseenesest veel kuritegu, kuid võib olla ajendiks, mis tõukab kuritegevusele. Esitan ühe näite. 46-aastane kolhoosi sepp anti kohtu alla sellepärast, et ta linnas käies oli varastanud ühest hoovist nõõril kuivavat naistepesu. Et varguse motiiviks ei olnud mitte materiaalne huvitatus ja küsimus jäi juurdlusorganile ebaselgeks, saadeti mees kohtupsühiaatrilisele ekspertiisile. Haiglasse tulles oli mehel ülikonna all seljas kaks naistekleiti. Siis ta tunnistas, et saab seksuaalset rahuldust mitte niivõrd normaalsel teel (ta oli ka abielus ja 4 lapse isa), kui just naiste riietusesemete kandmisest. Tavaliselt kandvat ta oma naise pesu, kuid vahelduseks eelistavat võõraste naiste kantud riideid. Poest ostetud uued riietusesemed teda ei rahuldanud. Varguse motiiv oli kohe selge, kuid mingil määral see tema vastutust ei vähendanud. Iga inimene peab suutma valitseda oma sugutungi, nii normaalset kui ka väärastunut.

Kõik eeltoodu on küllalt erandlik, kuid ta on esitatud teile, noored, sellel kaalutlusel, et te teaksite, missugused ohtlikud väärsuunad võib võtta teie seksuaalne areng, kui te end õigeaegselt ei pidurda. Ükski kultuurinimene ei tohi anda oma ürgsetele tunnetele ja tungidele vaba voli. Seksuaaltung ei tohi kunagi muutuda teid valitsevaks, vaid teie mõistus, enesekasvatus ja hea maitse peavad alati kontrollima teie seksuaalelu. Igapäevases elus ei või seksuaalprobleemid kunagi muutuda peamisteks, teisi eluavaldusi varjutavateks küsimusteks. Noorukieas on ju peamiseks ikka õppimine, töötamine huvitavatel erialadel, sportimine, kultuurne ajaviide, lugemine jne. Kui te olete oma aja hästi sisustanud, ei kuritarvita alkoholi, ei lasku kunagi tegevusetusse olesklemisse, ei teki teil ka põhjusi muretsemiseks seksuaalküsimuste pärast.

RÄÄGIME ARMASTUSEST

Gustav Suitsu luuletustega te olete üldiselt tuttavad. Temalt pärinevad ka järgmised read:

«Kuid mis on noorusaeg?»

Ei ole see paastuda, ei ole see paluda,
ei vaimu nürides närtsida:

see aeg on õitseda, aeg õnne maitseada —
ja armsa kaela ümber hakata.»

Tundub, et luuletaja on noorusaja ammendavalt sisustanud. Kas on see tõesti nii? Kas noorusaeg on ainult armastusaeg, kas armastus moodustab nooruses kogu elu sisu? Sõna-sõnalt neid mõtteid ellu üle kanda küll ei saa. Meie nõukogude noorus õpib ja töötab ning see annab nende elule noorusajal peamise sisu ja väärtuse. Kuid kas siis meie noortele on armastus jäänud võõraks? Sugugi mitte. Noorusaeg ja armastus on alati kokku kuulunud, nii minevikus kui ka tänapäeval. Täna me oma noorust aga jäägitult armastusasjadele enam ei pühenda. Igal noorel on vaja elada eeskätt ühiskondlikku elu ja selle sees anda ruumi ka oma isiklikele tunnetele — armastusele.

Aga mis on armastus?

Rohkem kui ühelgi teisel teemal on armastusest kirju-

tatud luuletusi ja romaane, loodud väikesi laulukesi ja suuri muusikateoseid, kujutatud seda maalidel ja skulptuurides, kuid lihtsalt ja ammendavalt seda defineerida ei ole suudetud. Armastus on andnud inimestele kõige õnnelikumaid hetki, on viinud neid ka kõige suurema meeleheiteni. Armastus on mõistetav neile, kes seda ise on üle elanud, ja jääb mõistmatuks, kui pole seda tunnet ise tuntud.

Teile, mu noored sõbrad, võib armastus olla veel tundmata, kuid lähematel aastatel märkate te kindlasti enda juures uusi tundeid, mida te varem pole kogenud. Kas on see aga armastus? Katsume tuua natukenegi selgust armastusküsimuste labürinti.

Mingit kindlat süsteemi armastusküsimuste käsitlemisel ei saa luua. Rohkem kui üheski teises emotsioonis avalduvad meie individuaalsed erinevused just armastuses.

Armastust võime nimetada viha ja vihkamise vastandtundeks, ihaluseks teatava vastassoost isiku järele, kes meile näib olevat kõigist kõige väärtuslikum. Olgu siinkohal etteruttavalt öeldud, et ihaluse all ei mõista me sugugi ainult seksuaaltungi, kuigi ka sellel on armastuses oma koht. Kuid sellest edaspidi.

Kuidas tekib armastus?

Te olete oma noore elu jooksul puutunud kokku paljude tütarlastega. Teie klassis on neid tavaliselt olnud poistest rohkemgi. Oma mängudes püüdsite te sageli tütarlapsi vältida, nad olid teie mängude jaoks kas liiga õrnad või tujukad. Olite harjunud tütarlastele vaatama ülalt alla, nimetasite neid võib-olla «pirtsakateks plikadeks», kipusite neid kiusama, nende suuremat puhtuse- ja korrahoidmist naeruvääristama. Tütarlapsed olid teie jaoks kõik ühesugused «seelikukandjad». Muidugi ei olnud teie vahekord tütarlastega mingi sõjajalal seismine. Klassis ja pioneerikoondustel, näiteringis ja noorte naturalistide jaamas abistasite alati üksteist. Siis aga tulid vahele aastad, kus te hakkasite häbenema tütarlapsi. Te tundsite end ebamugavalt, kui jäite kooliteel mõnega neist kahekesi. Ei osanud midagi teha ega rääkida, näisite endale väga kohmetuna ja saamatuna. Olukorrast väljapääsemiseks tegite mõnigi kord mõne rumaluse — viskasite möödalipsavat kassi kiviga, astusite plärtsti porilompi, vehkisite sihitult portfelliga jne. Piinlik on sellele nüüd tagasi mõelda.

Olles aga keskkooli viimastes klassides, ei väldi te enam koosviibimist tütarlastega. Hoopis vastupidi, teile meeldib vägagi olla koos mõnega neist. Te tunnete, et mitte kõik tütarlapsed ei paku teile võrdset huvi, vaid ainult üks paljudest on see, kelle läheduses tahaksite alati viibida. Teile meeldib temas kõik — välimus kõige pisemate detailideni, tema kõneviis ja häälekõla, tema žestid ja miimika, tema huvialad ja maitsed. See üks on teile kõige lähedasem, keda olete valmis igas asjas abistama, kellega meeldi tahate käia kinos, teatris, kontsertidel, pidudel. Ka jalutuskäik pargis või metsateel teeb teid õnnelikuks, isegi juhuslik kohtumine tänaval või kolhoosipõllul tõs-

tab tuju terveks päevaks. Kui tantsite temaga, tunnete end «seitsmendas taevas», nähes teda tantsimas teiste noormeestega, muutute tujutuks. Te püüate teha kõik, et äratada ka temas huvi teie vastu, tõmmata endale tähelepanu. Mis on siis teiega juhtunud? Te olete armunud.

Kuidas areneb armastus edasi?

Nagu juba eespool mainisin, ei saa armastusküsimustes täheldada mingeid kindlaimaid seaduspärasusi, mis igal juhul oleksid kehtivad kõikide inimeste kohta. Mõni nooruk kiindub väga kiiresti talle meeldivasse tütarlapsesse, arvab, et on armunud, kuid leiab varsti, et keegi teine meeldib talle veelgi rohkem, ja eelmine on juba unustatud. Sellised noormehed vahetavad sageli oma sümpaatiid ja õige armastus jääb neil tundmata. Kiiresti tekiv kiindumus, pealiskaudsel tutvusel põhinev vastastikune meeldivus, nn. «armastus esimesest silmapilgust» ei ole veel armastus. Siit võib küll tutvuse süvenedes areneda tõeline armastus, kuid võib ka selguda, et meeldiva välimuse taga on vastuvõetamatu iseloom. Armastus ei ole hetkeline ja kiiresti mööduv tunde puhang, vaid inimese üks kestvaim, aastaid ja aastakümneid püsiv tunde seisund. Muidugi pole õige arvata, et iga inimene võib ja saab elus armastada ainult üks kord, kuid on kindel, et mida vähem on olnud armumisi, seda sügavamad on olnud üksikkordadel armastustunded. Ja nii peabki see olema, sest mehisel mehel ei ole kohane seada eesmärgiks paljude tütarlaste võrgutamise, vaid, vastupidi: tuleb leida endale üks ja õige, kellest saab kõige lähedasem kaaslane kogu eluks. Ainult kergemeelsed, halva käitumiskultuuriga tuulepead võivad arvata, et hooplemine paljude armuseiklustega näitab nende mehisust.

Vilis Lācis laseb oma romaanis «Pärast äikest» vaimselt mandunud «kangelasel» Manfredil armastusküsimustest targutada järgmiselt: «Aga miks mitte tühja puhuda, kui mõnel tobukesel meeldib kuulata ja kui selle tasuks võib loota mõningaid magusaid hetki sel kaunil suvel? Pärast seda rikastub Manfred Pucruncise kollektsoon ühe omapärase eksemplari võrra, keda tal on läinud korda lisada oma endiste armukeste hulgale. Nii ja niisugune tüüp, järjekorranumber nii ja niisugune. Ehk õnnestub temalt fototki välja pressida — tolles spetsiaalses albumis jätkub veel vabu kohti. Hiljem võib näidata sõpradele, näe, ka see on mu käte vahelt läbi käinud.»

Meie ühiskond mõistab Manfredi-taolised «armastajad» hukka ja temasugustelt «kolleksionääridelt» ei ole meil midagi õppida. Ükski korralik noormees ei leia oma armuvahekordades midagi hooplemisväärset, need on liiati küsimused, millest kõrvalistele isikutele ei taheta ega tohigi üldse rääkida. Ainult madala hingelaadiga inimene võib labastada üllaid armastustundeid. Kõige viimane asi, millega mees võib teiste ees kiidelda, on ta võimalikud võidud naiste juures. Kui ta seda teeb, on ta minetanud oma mehelikkuse.

Tuleme uuesti tagasi puhta ja õilsa noorusarmastuse juurde.

Te olete armunud. On see halb või hea? On see loomulik või ebaloomulik nähtus? See võib olla nii üks kui ka teine.

Armastuse füsioloogiliseks aluseks on seksuaalne kiindumus, sugunäärmete hormoonide toime. Kuid inimlik armastus ei piirdu ainult füsioloogiaga. Seksuaalne külg, olgugi armastussuhetes vajalik, ei ole peamine, ammugi mitte ainuke. Me ei ole loomad, kes lähenevad vastassoole ainult seksuaaltungist aetuna. Me oleme kultuursed inimesed, keda ei valitse loomalikud instinktid, vaid kes oma moraalse ja eetiliste tõekspidamiste järgi valitsevad ja juhivad oma instinkte. Friedrich Engels kirjutas: «Meie seksuaalne armastus erineb oluliselt lihtsast seksuaalsest ihast, muistse aja armastusest.» Kaasaegses ühiskonnas ei ole mõeldav, et me mõistuse ja tahtega ei ohjeldaks ega reguleeriks oma seksuaaltungi. Kui me seda ei tee, siis kaotame inimväärikuse.

Et igal tervel ja normaalselt arenenud täiskasvanul esineb seksuaaltung, siis on täiesti loomulik, et iga inimene peaks kogema ka armastust. Seega on nendel nähtustel tihe vastastikune seos: seksuaaltung on üks neist tegureist, mis on armastuse aluseks, ja armastus on omakorda eelduseks, mis võimaldab inimliku seksuaaltungi realiseerimise. Muidugi ei ole tõeline armastus vajalik ainuüksi seksuaaltungi realiseerimiseks, armastusel on hoopis suuremad ülesanded. Armastus on see suur tunne, mis liidab kokku meie perekonnad, paneb mehe ja naise teineteist austama ja abistama, summutab kõik lahkkelid, muudab helgeks meie kodud.

Seega, noormehed, kui te armastate, siis on see loomulik. Kui te valitsete oma armastust, siis on see hea.

Kas on aga seegi loomulik, kui te armute endast kümme-
mekond aastat või veel vanemasse naisesse? Teie eas seda
küll loomulikuks pidada ei saa ja midagi head siit ei tule.
Vanemad naised, tavaliselt lesed või nn. kergete elukom-
metega, õigem oleks öelda moraalselt laostunud naised,
otsivad mõnigi kord seiklusi noorte poistega. Ärge olge
mängukanniks seksuaalselt lodevatele naistele, ärge rai-
sake oma noorust, hoidke oma puhtust!

Eeldame nüüd, et olete armunud omavanusesse, igati
korralikusse tütarlapsesse. Mida te hakkate oma armas-
tusega peale, kuidas nüüd käitute ja toimite?

Armastus on õilis, ülev tunne, mis võib vallutada kõik
teie mõtted, segada teie tööd. Kui lasete end ainult tunne-
test juhtida, pühendute täielikult ainult oma armastusele,

siis käitute rumalasti ja teie armastatu pöörab teile varsti selja. Inimesele on esmaseks eluülesandeks alati töö ja vähegi tõsisema ellusuhtumisega tütarlaps valib endale ikka vaid sellise noormehe, kelle tegusid kiidab kogu ühiskond.

Teile meeldib teatud tütarlaps, te tahate, et ka teie temale meeldiks. Kuidas seda siis saavutada ja kindlustada? Kuidas tõmmata endale tähelepanu? Selleks on kaks võimalust: kas ollakse parim positiivsete omaduste poolest, hiilatakse heade omadustega või esinetakse just vastupidi. Noorukieas minnakse mõnikord kergema vastupanu teed ja püütakse tähelepanu võita halbade käitumismaneeridega. Meil leidub veel noorukeid, kes arvavad, et nad võidavad tütarlaste südamed, kui nad pidudel «originaalselt» tantsivad, ka kõige elementaarsematele viisakusreeglitele vilistavad, püüavad üksteist üle trumbata jõhkru ja häbematusena, teevad teiste kohta ülbeid ja labaseid märkusi, uhkeldavad oma huligaansusega, suitsetavad ja tarvitavad alkohoolseid jooke. Need väetid mehehakatiseks eksivad rängalt. Nad tõmbavad endale küll tähelepanu, ei leia aga kelleltki heakskiitu ega sümpaatiat, vaid ainult hukkamõistu. Enesekiituse ja häbematusena ei tee keegi ennast huvitavaks. Ükski korralik tütarlaps ei vaatagi niisuguste noormeeste poole ja armastuse asemel tekib vastikustunne, läheduse asemel põlastus kõigi logardite ning enesearmastusest ja uhkusest lõhkevate lõnguste vastu. Leidub aga kahjuks veel tütarlapsi, kelle nõudlikkus meeste käitumiskultuuri suhtes on väga madal ja kes võivad hetkeks vaimustudagi tühistest lõngusetempudest, kuid nende tütarlaste «armastuse» võitmine ei ole auks ühelegi korralikule noormehele. Me peame arvestama, et korralikkus või, kui soovite, vooruslikkus, ei ole kaasajal sugugi «ebamoodne» ega «eluvõras», nagu mõned elumehed püüavad väita.

Õigesti käitub see noormees, kes suhtub kõigepealt tõsiselt oma õpingutesse ja töösse, on aktiivne sportlane, oskab sisukalt veeta oma vaba aega, ei karda elus raskusi, kuid kunagi ei kiitle oma saavutustega. Kõrged moraalsed omadused ja laitmatu käitumiskultuur ei ärata alati nii ruttu teiste tähelepanu kui käitumisvead, kuid märkamatuks ei jää nad kunagi. Ja neid omadusi hinnatakse kõikjal ja kõikide poolt. Korrektnel kõnnak, julge rüht, hea esinemismaneer aina suurendavad mehe meeldivust.

Pole vaja säraküünlana momendiks endale tähelepanu tõmmata, et kiiresti läbi põleda ja endast siis vaid halli suitsuvinet järele jätta. Mehine mees ei otsi efekte, hoo- pis vastupidi, tagasihoidlikkus, millele lisanduvad julgus ja enesekindlus, on omadused, mis kaunistavad meest. Neid omadusi hindavad kõik tütarlapsed, kellele te tahate meeldida. Ja kui teil on käitumises puudujääke, siis tuleb end ümber kasvatada, sest ainult sel juhul võite loota oma armastusele vastuarmastust. Armastus kujundab inimesed ümber teineteisele vastuvõetavamaks, õige armastus muudab meid alati paremaks.

Noorusea armastusele on omane romantiline kõrgelen- nulisus, armastatu idealiseerimine, kalduvus unistada. Selles domineerivad kõrged moraalsed tundeelamused — vaimustuse, õrnuse, hoolitsuse, austuse jne. emotsioonid. Nende emotsioonide erikaal on seda suurem, mida puhtam on inimese moraalne pale. Seksuaalsus on normaalses noorusearmastuses täiesti tagaplaanil ja teadli- kult tajutavalt see teie käitumist veel ei mõjusta.

Pole vist liialdus, kui ütlen, et enamik mehi on nooru- kina oma tundeid kergemini saanud väljendada kirjas kui sõnas. Seepärast pole teil põhjust häbeneneda kirjaridu, mida vargsi ulatate oma tütarlapsele. Kui kiri on ilus ja tundeetne, siis on ka tegu ilus. Midagi naeruväärset sel- les ei ole. Muidugi ei maksa end kohe pidada luuletajaks, kui tunded dikteerivad mõtteid ja riime, kuid summutada oma soovi kirjutamiseks pole ka õige. Armastus annab teile alati õiguse unistamiseks, mitte kunagi aga oma õpingute ja tööülesannete unustamiseks! Tütarlastele meeldivad meelitussõnad, komplimendid, kuid nendega jääge reaalsuse piiridesse. Ülepakkumise korral peetakse teid läägeks noormeheks, teid ei võeta lõpuks enam üldse tõsiselt.

Armastuse teemadel on avaldatud palju aforisme, mõne- des neist on ka oma tõeterake, kuid harva saate neist endale õigeid juhtmõtteid. Võtame kas või sellise: «Ar- mastus otsib üksindust!» Selle aforismiga on mõeldud, nagu tahaksid armunud viibida ainult segamatult kahe- kesi, nagu ei huvitaks neid seltskond ega teised kaaslased. Tegelikult ei ole aga armununa sugugi õige irduda kol- lektiivist, teistest kooli- või töökaaslastest. Ja terve psüü- hikaga noored ei taha ka armunutena jääda ainult kahe- kesi, vaid võtavad koos veelgi sagedamini osa mitmesu-

gustest kultuurilistest, sportlikest ja muudest üritustest. Siin ühtlustuvad ja laienevad teie huvialad, te õpite teineteist paremini ja põhjalikumalt tundma, elu muutub mitmekesisemaks. Ainult kahekesi «kudrutamine» tüütab lõpuks teid ja teie armastatut ning te muutute teineteisele igavaks. Igava kaaslase seltsis viibimine on aga halvem kui üksiolek.

Armastus nõuab tähelepanelikkust ja abivalmidust teile kõige kallima tütarlapse vastu, ei luba aga seejuures sugugi tähelepanematust teiste suhtes. Kui olete kellegi vastu ebaviisakas, solvate sellega ka oma tütarlast. Mida mõtleb teist teie tütarlaps, kelle suhtes te käitute küll armastusväärset, kuid kes samal ajal kuuleb teistelt, et te olete «igavene mühakas»?

Kui teie tütarlapsel on töös või õpinguis olnud kordaminekuid, ärge unustage talle oma tunnustust jagamast. Te võtate osa tema rõõmudest ja muredest, mõtlete vähem endale, rohkem temale. Üksnes ärplejad ja egoistid tunnetavad ainult enda tähtsust. Mõni väike kingitus või kimbuke lilli näitab teie tähelepanelikkust ja leiab alati sooja vastuvõtu. Rumal on see tüdruk, kes hindab teie kingitust ainult materiaalse väärtusena. Raamat on teie võimaluste juures ikka kättesaadav ja väikese pühendusega on see kõikidel tähtpäevadel meeldivaks kingituseks.

Kas kinkida tütarlapsele kohe ka oma foto? Sellega ei maksa rutata, oodake enne ära vastav soov. Ei või olla pealetükkiv, võib-olla tütarlapsel polegi sügavamat huvi teie vastu ja tal pole teie pildiga midagi peale hakata. Pole viisakas nõuda tütarlapselt tema fotot ilma enda oma vastu andmata. Tütarlaste fotodest kollektsioone ei koostata.

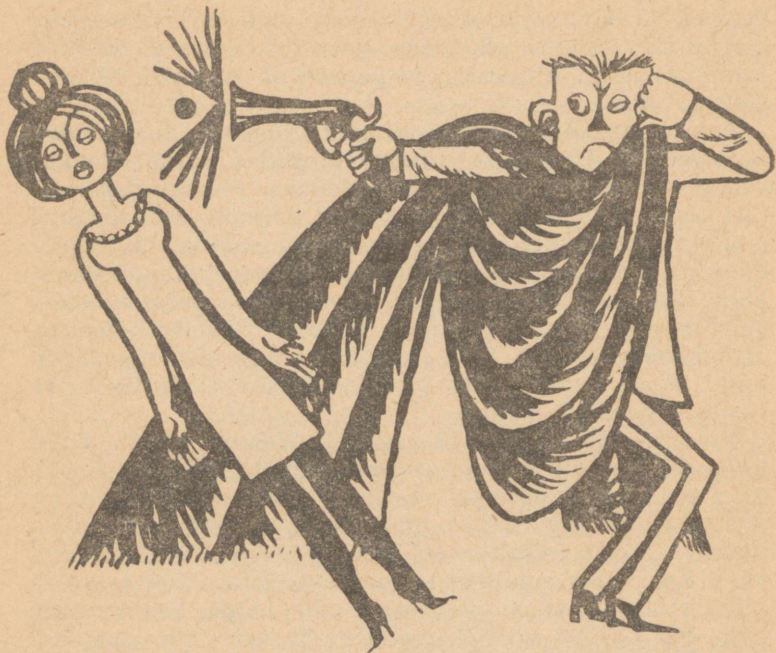
Te olete käinud oma tütarlapsena juba korduvalt teatris, kinos, kontsertidel, spordivõistlustel ja muidugi ka tantsuõhtutel. Kui tantsuõhtutel on olnud veel teisi teie tuttavaid (pidu on toimunud koolis või töökoha klubis), kas tantsisite siis kogu õhtu vaid oma tütarlapsena? Kui talitasite nii, siis ei toiminud te päris hästi. Teete õigesti, kui õhtu jooksul pöörate peamise tähelepanu küll oma tütarlapsele, kuid seejuures tantsite ka teiste tuttavatega ja annate oma tütarlapsele võimaluse teistega tantsimiseks. Olete väiklane, kui tunnete armukadedust selle üle, et teie tütarlaps tantsib teistega, vestleb teistega, naeratab teistele. Veelgi halvem, kui teete talle sellepärast

etteheiteid. Kui viite aga tütarlapse talle võõrasse seltskonda, ei sobi teda pikemaks ajaks üksi istuma jätta: ta tunneks ennast hüljatuna ja peaks teid õigusega tähelepanematuks.

Armukadedus on tunne, mis on armastuse ebameeldiv kaasaanne. Armastust tuleb talitseda, armukadedust veelgi rohkem. Armastuse tõttu tehakse mõnikord rumalusi, armukadedus võib aga vabalt võimutsedes tõugata raskete kuritegudeni. Mitte ainult romaanides ei kirjeldata hingelisi draamasid, neid esineb ka meie igapäevases elus. Klassikalisest kirjandusest võib tuua palju näiteid. W. Shakespeare'i tragöödias kägistas Othello pimedas armukadeduses oma täiesti süütu naise Desdemona. Mõni aasta tagasi toimus inetu armukadedusmõrv Tartus. Justustame sellest lähemalt.

Vladimir B. lõpetas 17-aastaselt Tartus keskkooli ja kuna tal kindlaid tulevikuplaane ei olnud, läks isa soovitusel sõjakooli. Kuid seal selgus, et selle eriala vastu puudus tal üldse huvi ja ta tahtis kiiremini sõjaväest vabaneeda, et minna kunstikooli. Ta viidi üle ajateenijaks laevale. Kaaslastesse suhtus ta üleolevalt ning halvustavalt, pidas end teistest põhjendamatult paremaks, püüdis näidata end teistest võimekamana, kuid seda ikka sõnades, mitte tegudes. Laeva komsomolikomitee iseloomustas Vladimirit kui egoisti, kes kollektiiviga ei seltsi ja oma tööülesannetesse suhtub vastutustundetult.

Juba keskkooli viimases klassis oli Vladimir armunud oma klassikaaslasesse Tatjana T-sse, leides viimaselt vastuarmastust. Vaatamata lahusolekule — Vladimir teenis Leningradis, Tatjana õppis Tartus ülikoolis — püsisid nende vahel südamlikud suhted veel 3—4 aasta jooksul. Siis aga Tatjana, kes oli algusest peale leidnud endale õige kutsumuse ja õppis ülikoolis edukalt, koges, et Vladimir ei tea isegi, kuidas elada ja mille poole püüda, et ta on inimene, kelle elus puuduvad tõsised eesmärgid ja ideaalid. Muidugi ei kõitnud selline tühipaljas suurustlev noormees enam tõsise ellusuhtumisega tütarlapse huvi ja nende suhted jahenesid. Tatjanal tekkisid uued sümptomid. Seda märgates Vladimir solvus, et tütarlaps, keda tema suvatseb armastada, julgeb temale eelistada kedagi teist. Nüüd ärkas selles moraalselt kiduras, oma elu korraldamises poisikeselikuna tegutsevas inimeses «mees». Ta sõitis omavoliliselt Leningradist Tartusse, et tütarlap-

selt seletust nõuda. Soojal suveõhtul koos pargis jalutades seletaski Tatjana asjalikult, et nende vahekord on Vladimiri süü tõttu lõppenud, ja kahtles, kas Vladimirist üldse meest saab. Solvatud eneseuhkuse ja pimedade armukadeduse tõttu oma tundeid ja tegusid taltsutamata haaras Vladimir noa ja tappis Tatjana.

Nii rasketele kuritegudele võib armukadedus tõugata ainult väiklasi enesearmastajaid, kes lähtuvad põhimõttest: «Kui mina sind ei saa, siis ei tohi ka keegi teine sind saada!» Meie ühiskond mõistab niisuguse moraali järgi elavad inimesed teravalt hukka. Armukadedus ei ärata kelleski kaastunnet. See on väiklane, alatu tunne, millega tahetakse piirata teise inimese vabadust oma huvides. Kui märkate, et teid enam ei armastata, siis otsige vigu esmalt enda juurest, parandage ennast, et teid tasuks üldse armastada. Sotsialistlikus ühiskonnas ei saa kellelegi armastust peale sundida, igal inimesel on vabadus teist inimest armastada või mitte armastada. Armukadedus kuriteo motiivina ei ole meil mingil määral kergendavaks

asjaoluks, vaid see on madal ajend, tunne, mida iga inimene peab täielikult valitsema. Seetõttu ei saanud ka 21-aastane Vladimir B. oma raske kuriteo eest midagi vähemat kui karistuse maksimumi.

Harva, väga harva esineb meil nii raskeid kuritegusid, nagu kirjeldasin eespool. Armastuse pärast, õigemini küll armukadedusest tingitud kahtluste pärast on aga paljud noored seesmiselt kannatanud, on vihastanud, teinud etteheiteid oma armastatule, lavastanud näotuid stseene. Kas on aga sellest olnud kasu? Vaevalt usutav. Väliselt võivad armusuhted ajutiselt paraneda, kuid hinge on jäänud mõra.

Meie ühiskondlik moraal näeb armastuses suurt, puhast, üllast tunnet, millele on võõras armukadedusest tingitud väiklane virisemine. Armukadedus on üheks egoismi avalduseks, sest sel puhul talitatakse ikka vaid oma huvidest lähtudes. Egoismi peame aga oma ühiskonnast välja juurima. Armastus peab meid muutma paremaks ühiskonnaliikmeks ning selles suunas tulebki meil end kasvatada juba varasest noorusest alates. Vähem enese-armastust, rohkem tähelepanelikkust ja abivalmidust teiste suhtes! Kui sellel pinnal areneb armastus, ei varjuta seda mingid eluraskused.

ET HILJEM POLEKS VAJA KAHETSEDA

Noorukieas, millal erootiliste unenägudega kaasnevad juba öösised pollutsioonid, normaalsed spontaansed seemnevooulused, tulevad mõnikord ka mõtted ja unistused seksuaalvahekorra-ast. Unistama kaldutakse jõudetundidel, kui muu tegevus ei kõida tähelepanu, hommikuti pärast ärkamist veel voodisse vedelema jäädes, mõnd kena välimusega tütarlast pildil või tegelikkuses mitteküllaldaselt riidetatuna nähes jne. Tavaliselt kujutatakse siis endale ette seksuaalvahekorda mõne vastassoo esindajaga, kellega ei oldagi lähemalt tuttav. Oma armastatut ei taheta aga ka kujutlustes asetada sellisesse situatsiooni, teda hinnatakse kõrgemalt. Sellises fantaasialennus, kui see ei lähe liiale, ei hakka meie mõtteid alaliselt kummitama ega tõuka onaneerimisele, ei ole veel midagi halba. Veel mitteküpsel organismile ei saa aga kuidagi soovitatavaks pidada otsesse seksuaalvahekordadesse laskumist. Va-

rane seksuaalelu kurnab organismi, noored tunnevad end pärast seda nii vaimselt kui füüsiliselt väsinuna. Kuna selliste juhuslike vahekordade põhjal saab tihti hoopis vale ettekujutuse normaalsest seksuaalelust, võib hakata arenema hirm seksuaalvahekordade ees üldse.

Toome mõned näited. 26-aastane kõrgema haridusega noormees pöördub arsti poole, kaevates sugutungi nõrkust, hajameelsust ja mälu nõrgenemist. Ta soovib abielluda, tal on selleks olemas kõik majanduslikud eeldused, on armunud tõsisesse tütarlapsesse, kes tema tunneteile vastab. Noormees aga kardab abielluda, sest ta on rea aastate vältel kogenud, et pole võimeline normaalseks seksuaalvahekorraks. Ta saab täiesti õigesti aru, et ilma seksuaaleluta ei saa areneda normaalne ja õnnelik abielu ning ei julge seetõttu abielluda. Ta kardab muuta oma armastatu õnnetuks.

Millest oli tingitud selle noormehe õnnetus? Esimesed kolm seksuaalvahekorda olid tal 14-aastaselt 20-aastase moraalselt laostunud tütarlapsel. Nendest vahekordadest on jäänud talle väga ebameeldivad mälestused. Nüüd kirjutab ta nendest arstile: «Iga kord oli pärast selline tunne, et oleks tahtnud sülitada.» Järgneva seitsme aasta jooksul tal seksuaalvahekordi ei olnud. Siis aga toimus üksikuid juhuslikke vahekordi erinevate tütarlastega, kusjuures ta märkas, et tema sugutung ei olnud küllaldane. Igale vahekorrale lähenes ta kahtlusega, mis oli säilinud esimesest vahekorrast. Ja ükski vahekord ei jätnud talle meeldivat rahulolutunnet, vaid süvendas veelgi ebameeldivust, vastikust. Sellel taustal kadus tal enesekindlus ja hakkas arenema mure oma mehelike võimete pärast. Lõpuks kartis ta iga suguuhte eel, kas ta tuleb sellega toime. Sellise eelarvamusega oma võimeid proovides tabasid teda muidugi uued ebaõnnestumised ja ebameeldivused ning ajaks, millal ta oli küps abiellumiseks, tundis noormees end täiesti suguvõimetuna.

Mida võime eeltoodud näitest järeldada?

Suguliste vahekordadega ei tohi alustada enne täielikku suguküpsust ja ka siis peab meil olema õige arusaamine seksuaalelust. Kui me eksime selle nõude vastu, võime saada aastateks ebaõigeid eelarvamusi seksuaalelu kohta, mis pidurdavad sugutungi ka siis, kui seda on vaja normaalselt realiseerida, s. t. abielus. Sugulist vahekorda ei tohi kunagi kasutada kui oma mehelike võimete proovi,

liiati tingimustes, kus tuntakse muret võimaliku segamise pärast kõrvaliste inimeste poolt. Kui endas kaheldakse, on suguakt juba ette määratud nurjumisele, sest psüühika mõju seksuaalfunktsioonile on väga suur. Kui üksikute suguaktide juures on mehel avaldunud sugutunging nõrkus, ei ole õige end seetõttu veel suguvõimetuks pidada. Muidugi tuntakse end siis partneri ees häbistatuna, kuid veelgi halvem on endale sisendada suguvõimetust. Ebaõiged eelarvamused ja järeldused ongi kõige laialdasemalt levinud seksuaalhäire — psühhogeense impotentsuse põhjuseks.

Teine näide. 21-aastane meesüliõpilane pöördub arsti poole, kaevates impotentsuse ja meeoleu languse üle. Viimase nelja aasta jooksul on ta elanud väga intensiivset suguelu. Väara arusaamise kohaselt pidi tal olema iga peoõhtu, koosviibimise, teatriskäimise jne. järel seksuaalvahekord tütarlapsiga, kellega ta sel õhtul rohkem tegeles. Selliselt talitades kurnas ta oma noort organismi ja lõpuks ei olnud enam võimeline suguakti läbi viima. Täiesti loomulik tagajärg. Kui noormehele selgitati tema tõekspidamiste kahjulikkust tervisele ja ühiskondlikule moraalile, keelati tal teatud ajaks ära seksuaalvahekordade üritamine, et võimaldada organismile kosumist, tervenes noormees täielikult.

Sellest näitest järeldub, kui kahjulikud võivad nooruses olla sagedased seksuaalvahekorrad. Kui need vahekorrad toimuvad veel paljude erinevate partneritega, nõuab see veelgi suuremat pingutust seksuaalvahekordade üritamisel. Ja tagajärjeks on seksuaalsest ülekuurnatusest tingitud närvisüsteemi nõrgenemine ning impotents, mis ei lase end sellistel juhtudel kaua oodata. Asjatundliku nõuande puudumisel võib impotentsus fikseeruda ja muuta mehe õnnetuks.

Kui eespool toodud näidetes noormeeste välisel käitumisel ei olnud moraalse laostumise tunnuseid, neil olid kõrvalekaldumised (mis mingil määral veel kuritegelikeks ei osutunud) ainult seksuaalelus ja peamisteks kannatajateks olid lõpuks nad ise, siis võib varase seksuaalelu tagajärgede kohta tuua hoopis halvemaid näiteid.

Õöl vastu 16. septembril 1962 sõitsid viis purjus noormeest Võrust taksoga maale üksiku naisterahva juurde, keda pealiskaudselt tundis ainult üks viiest. Maal joodi veelgi kaasavõetud alkoholi ja siis hakati end selle nais-

terahvaga «lõbustama». Äärmiselt julmast ja küünilisest vägistamisest võtsid öö jooksul korduvalt osa kõik viis noormeest. Eesti NSV Ülemkohus karistas oma väljasõiduistungil noormehi õiglaselt ja karmilt — üks noormeestest mõisteti surma ja teistele määrati kuni 15-aastane vabaduse kaotus.

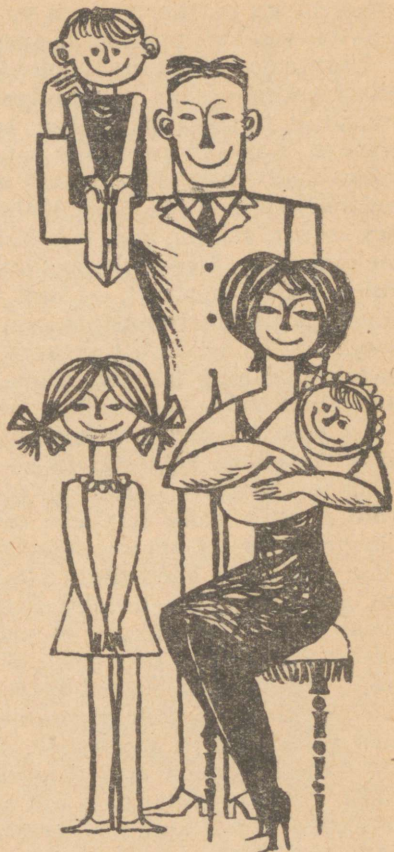
Kuidas sai võimalikuks, et noored mehed sooritasid nii raske kuritöö? Tutvume mõningate ühiste joontega nende noormeeste eluloost.

Peale Nikolai K., keda oli varem juba kahel korral kriminaalkuritegude eest karistatud ja kellele nüüd langevati surmaotsus, olid ülejäänud neli noored mehed. Nende vanus oli 19 ja 22 aasta vahel. Pärinedes küll suuresti erinevatest perekondadest ja kodudest, olid nad kõik hakanud alkoholi tarvitama 12. ja 16. eluaasta vahel. Alkoholi kuritarvitamise tõttu oli kõikidel kannatanud hariduse omandamine. Kolmel noormehel neljast avaldusid juba kindlad kroonilise alkoholismi tunnused. Varane alkoholsete jookide tarvitamine oli niisiis kurjategijate ühiseks jooneks. Seoses sellega esines neil ka teine ühine joon — varane seksuaalelu. Esimesed seksuaalvahekorrad olid kõigil toimunud juba 15—16-aastaselt. Kõige selle tõttu ei olnud neil enam mingeid moraalseid tõekspidamisi, oma rasket kuritegugi ei kahetsenud nad tõsiselt. Nende noorukite mõtlematult raisatud noorusaeg viis neid kuritöö ja teenitud karistuseni.

Vägistamine on üks neist rasketest kuritegudest, mida meie seaduste järgi karistatakse kuni karistuse ülemmääraga — mahalaskmisega. Karistada võib saada aga ka siis, kui suguühe on toimunud ilma vägivallata. Eesti NSV kriminaalkoodeksi järgi karistatakse kuni 3-aastase vabadusekaotusega isikuid, kes on olnud teadvalt suguühtes alla 16 aasta vanuse tütarlapsena. Samuti karistatakse vabaduse kaotusega (kuni 4 aastani) neid, kes teadvalt alla 16 aasta vanuseid isikuid (nii poisse kui ka tüdrukuid) on kõlbeliselt rikkunud liiderlike tegudega nende suhtes.

Nagu näete, on karistused seksuaalkuritegude eest väga ranged. Karistused tulevad ikka siis, kui kuriteod on juba toimunud. Seadusandlike korraldustega üksinda ei väldita toore sugutungiga võikaid avaldusvõimalusi, vaid seda peab iga inimene, eriti noorukieas, tegema omandatud teadmiste, terve inimhinnatuse ja enesekasvatusega.

Kelle «head» maitset näitavad meile aga avalike välja-

käikude seintele tehtud joonistused ja kirjutised? Ka need on haiglase psüühikaga ja moraalselt vääristunud noorte eneseväljenduseks. Tervele noorele inimesele ei paku mingit lõbu kritseldada rumalusi endale või teistele vaatamiseks. Kui aga selles suunas siiski jätkatakse, võidakse varsti jõuda tegudeni, mille kohta ütleb Eesti NSV kriminaalkoodeksi § 200: «Teadvalt pornograafilise teose, kujutise või muu pornograafilise iseloomuga eseme valmistamise eest levitamise eesmärgil, samuti nende levitamise eest karistatakse vabaduse kaotusega kuni ühe aastani...»

Iga mees, kes üritab juhuslikku seksuaalvahekorda

astumist ka partneriga, kes on täisealine ja avaldab selleks nõusolekut, peab alati arvestama veel kahte asjaolu.

Normaalse suguelu füsioloogiliseks eesmärgiks on soo edasikandmine. Iga seksuaalvahekord võib anda naisele raseduse, mis kestab üheksa kuud ja lõpeb lapse sündimisega. Kas aga juhuslike seksuaalvahekordadega tahetakse saada last? Kas ollakse alati küps saama isaks või emaks? Alati mitte. Kui abielus tuntakse lapse sündimisest suurt rõõmu, siis vallalistele toob see sageli vaid südamevalu. Mõne ülemeelikult veedetud tunni pärast tuleb hiljem kestvalt, naistel võib-olla aastaidki tunda muret ja südametunnistuse piinu. Meil on vallasemad küll kindlustatud riikliku toetusega ja vallaslapsed võetakse sageli riiklikule ülalpidamisele, kuid õige on siiski laste kasvatamine kodus vanemate, nii ema kui ka isa hoole all.

Tē teate, et meil tehakse nüüd raseduse algul ka arstlike raseduse katkestamisi — aborte. Tänapäeva arstiteaduse taseme juures ei ole abort raske operatsioon, kuid ta võib naise tervisele osutada vägagi kahjulikuks. On võimalik, et abordi tagajärjena jääb kogu eluks püsima sigimatus, kaob üldse võimalus lapse saamiseks. Mis on aga abielu ilma lasteta? Kurb. Siis kahetsetakse, kuid naise täisväärtuslikkust ei suuda ka kõige kogenumad arstid alati enam taastada. Ja häbi sellele noormehele, kelle mõtlematus mõnest tütarlapsest õnnetu naise teeb.

Aptekides on müügil mitmesuguseid rasestumisvastaseid vahendeid ja preparaate. Viimaste käsitlemist peaksid naised õppima naistearstidelt. Peab aga teadma, et ükski neist vahendest ei ole absoluutselt kindel. Mehed loodavad sageli kummist preservatiivile. Kuid ka see ei anna alati loodetud tulemusi.

Teoreetiliselt on põhjendatud seisukoht, et rasestumine ei ole võimalik, kui suguühe toimub vahetult pärast menstruatsiooni lõppemist või veelgi kindlam, mõned päevad enne menstruatsiooni algust. Seda võimalust saab kasutada aga ainult abielus, kui naisel kulgeb menstruaaltsükkel korrapäraselt ja seksuaalelu toimub normaalselt. Juhuslike seksuaalvahekordade juures ei saa ka nendele päevadele olla kindel kui «ohututele». Iseäranis noortel naistel tekitavad üksikud harvad seksuaalvahekorrad väga tugeva sugulise ärrituse, mis võib segi paisata menstruaaltsükli, ja rasestumine on siis igal ajal võimalik.

Küllalt laialt kasutavad vallalised inimesed rasestumisest hoidumiseks nn. katkestatud suguühet. Sel juhul püütakse vältida seemnevedeliku purskumist tuppe. Mõningal määral võib sellele võttele loota, kuid absoluutset kindlust ei anna ka see. Piisab vaid seemnevedeliku tilgakese sattumisest naise välimistele suguelunditele ja võibki järgneda rasestumine. Mehe seemnerakkudel (spermatoosoididel) on aktiivne liikumisvõime ning nad võivad ise tungida seesmistesse suguelunditesse.

Katkestatud, seega ebanormaalse suguühte sage kordamine mõjub aga häirivalt eriti naise psüühikale. Mees saab siin küll mingil määral rahulduse, naine aga tavaliselt mitte. Halb on see mees, kes mõtleb ainult oma heaolule, ei arvesta naise tundeid ega oska naise sõnatute soovide järgi talitada.

Seksuaalelu on komplitseeritud küsimus. Normaalse lahenduse leiab see abielus. Seksuaalküsimustega ei või nooruses naljatada, see ei ole enam mäng, see on tõsine elu.

Siinkohal tahaksin juhtida teie tähelepanu erinevusele, mis esineb mehe ja naise seksuaalsuses. Mehel võib valmidus seksuaalvahekorraks tekkida kiiresti ka siis, kui partnerit lähemalt ei tuntagi. Piisab vaid momendil tajutavast välisest veetlusest ja juba unistatakse seksuaalvahekorra võimalikkusest. Kui nüüd oletatakse, et ka neil on sama soov, siis tavaliselt eksitakse rängalt. Noortel naistel reeglina puudub üldse soov seksuaalvahekorraks ning ainult siis, kui nad on väga noorelt, juba 14—16-aastaselt alustanud seksuaalelu, võib neil neiuks esineda suurenenud sugutung. Sellised erandid aga ei tohiks korralikku noormeest üldse ahvatleda ega köita.

Noormeestele on esimene seksuaalvahekord kergemini üleelatatav, neidude psüühikale avaldab see aga märksa tugevamat mõju, on tavaliselt psüühiliselt traumeerivaks teguriks, mitte meeldivaks elamuseks. Seega noormees, kes üritab astuda oma armastatuga seksuaalvahekorda, ei rõõmusta tütarlast sugugi, vaid surub talle peale ebameeldiva, isegi vastumeelse suhtlemise. Tütarlaste järeleandlikkus esimesteks seksuaalvahekordadeks ei ole tavaliselt tingitud omapoolsest soovist, vaid hoopis kõrvalistest teguritest — kartusest oma tõrksuse tõttu armastatu kaotada, mõningal määral uudishimust, kaastundest jne. Ning kui noormees seejuures juhtub käituma veel

toorelt, jõhkralt või labaselt, võib ta neiule valmistada sedavõrd raske pettumuse, et sellest jääb aastateks püsima vastikustunne seksuaalvahekordade vastu.

Kõrge moraaliga tütarlaps ei lasku kunagi juhuslikesse seksuaalvahekordadesse. Teda ei köida niivõrd hetkeliselt tajutav mehelikkus, kui just isiksus tervikuna, nagu ta avaldub kõikides käitumis- ja suhtlemisvormides. Arvesse tuleb siin mehe intelligents, töökus ja andekus, otsustusvõime ja käitumiskultuur, mõistev ja abistav suhtumine kaaskodanikesse jne. Kui noormehe mõnes iseloomu- või käitumisjoones on tütarlapse jaoks midagi ebameeldivat, vähendab see kohe sümpaatiatunnet ja vaevalt võib loota seksuaalvahekoorra harmoonilist laabumist. Kuigi noormees ei pruugigi kasutada füüsilist vägivalda, on suur võimalus, et seksuaalvahekord osutub tütarlapsele moraalseks, psüühiliseks vägistamiseks. Kas nii tohib kohelda oma armastatut?

Noormees, kes tahab üritada seksuaalvahekorda, peaks alati enne mõtlema, kas ta on juba igakülgselt küps abiellumiseks, kas tal oleks meeldiv sõprade seas jalutada raseda naisega, kas isaks saamine oleks talle õnneks või õnnetuseks, on ta valmis öösel imiku järele valvama, teda mähkima jne. Noorukina kahjuks nendele tõsistele küsimustele pahatihti üldse ei mõelda, vaid käitutakse hoopis kergemeelselt, mida hiljem ei jõuta ära kahetseda. Vanasõnagi ütleb: «Parem karta, kui kahetseda!» Noorukina tuleb seda põhimõtet seksuaalelu suhtes kindlasti järgida.

Teiseks tõsiseks probleemiks juhuslike seksuaalvahekordade juures on suguhaigustesse nakatumise oht. Meil on tehtud väga tõhusat tööd suguhaiguste vastu võitlemisel, kuid täielikult ei ole need veel likvideeritud. Kui süüfilist esineb meil nüüd harva, siis tripperi raviga tuleb arstidel sagedamini kokku puutuda. Tänapäeval peetakse ka trihhomonoosi suguhaiguseks ja seda esineb nii naistel kui ka meestel küllaltki tihti. Siinkohal ei tahaks pikemalt peatuda üksikutel suguhaiguste sümptomidel. Peame teadma, et need on tõsised haigused, mida vältida on palju kergem kui ravida. Ja nende haiguste vältimise kõige kindlamaks tagatiseks on hoidumine varaseist ja juhuslikest seksuaalvahekordadest. Lähedased suhted naistega ei ole noormeestele sugugi möödapääsmatult vajalikud, mingi seiklustuhina ajal on mõttetu oma ter-

vist ohtu asetada. Oma kergemeelsuse pärast on mitmed mehed veel paljude aastate pärast raskesti kannatanud. Liiati tuleb arvestada, et naised, kes on nõus pärast lühiajalist tutvust teiega juba seksuaalvahekorda astuma, on arvatavasti eelnevalt seda ka teiste meestega teinud. Seda tõenäolisem on suguhaigusesse nakatumise võimalus. Alles hiljuti suunati spetsiaalsele ravile «kaunitar», kes eelneva paari kuu jooksul oli jõudnud kinkida suguhaiguse 28 mehele. Kuidas te end tunnete, kui oleksite üks nendest?

Suguhaigused levivad ikka seal, kus esineb seksuaalset lodevust ja liialdust. Hoiduge seepärast «külalislahketest» naistest, talitsege oma kirge, tegelge nooruses kõigega, mis teid arendab ja tugevdab, ning siis pole teil hiljem midagi vaja kahetseda ega millegi pärast kannatada! Säätstes end nooruses seksuaalsetest liialdustest, olete abielus seda õnnelikumad!

MILLAL JA KELLEGA ABIELLUDA?

Me peame normaalseks, et iga terve täiskasvanud mees abiellub. Abielupaar moodustab perekonna, kus sirguvad lapsed, meie ühiskonna uus põlvkond. Iga perekond on väikene kollektiiv, kus peaks ühiselt jagatama kõik rõõmud ja mured, kus peaks valitsema täielik vastastikune usaldus ja üksteise mõistmine. Kooselamine peaks kõigile asjaosalistele olema rõõmuküllasem kui üksinda elamine. Abielu, nagu nimetuski seda näitab, on kooselu vorm, kus mees abistab naist ja vastupidi. Abielu toob juurde kohustusi, muresid, nõuab vastastikuseid järeleandmisi ja loobumisi, «mina» huvid tuleb allutada «meie» huvidele. Egoistidest, kes end ümber ei kasvata, saab vaevalt häid abieluinimesi.

Ka teil seisab ees abiellumine, oma perekonna loomine. Mis tagaks, et te seda tõsist sammu astudes ei eksiks? Hoiatavaid eeskujusid kiiresti purunenud abielude näol on meil kahjuks liiga palju. Sellest aga ei ole paljud nõored enda jaoks mingeid järeldusi teinud. Abielulahutajate seas on palju paare, kes pole veel 20-aastasedki, samuti neid, kelle kooselu ei ole kestnud aastatki. Seega eas, millal võiks alles hakata tõsisemalt abiellumisele mõtlema, on paljudel juba seljataga abielulahutus.

Nüüd kehtiva seadusandluse kohaselt on abielupaari-dele, kellel ei ole lapsi ega varanduslikke vaidlusküsi-musi, mõlemapoolse soovi korral võimaldatud abielula-hutus lihtsustatud korras, perekonnaseisuaktide büroo kaudu. Samas kohas, kus toimub abielu registreerimine, võidakse seda ka lahutada. See aga ei vähenda mingil määral abiellumise tähtsust ega tähendust üksiku inimese ja kogu ühiskonna elule. Abielluda tuleb ikka arvestu-sega, et elatakse koos kogu elu. Abielulahutust tuleks aga pidada erandlikuks nähteks, mida igati peame vältima. On ju abielulahutus ja kõik sellele eelnev (sõnavahetused, tülid, isegi kaklused) kõikidele asjaosalistele, eriti lastele, alati psüühiliselt traumeerivad. Kui abiellumine on rõõ-mupidu, siis lahutus sarnaneb peiedega, kus sageli aasta-teks maetakse maha mehe ja naise elurõõm. Lastel võib aga sellest, et isa või ema on perekonna maha jätnud, tekkida kogu eluks püsima jäävaid psüühika kõrvalekal-dumisi. Seetõttu ükski tõsine mees ilma tõesti kaaluvate põhjusteta oma perekonda ei hülga ja suhtub alati aus-tusega oma laste emasse.

Miks siis esineb meie ühiskonnas, kus me taotleme ela-mist kommunistliku moraalikoodeksi järgi, veel abielu-lahutusi? Käesolevas vestluses ma ei vaatle kaugeltki mitte kõiki asjaolusid, mis on põhjustanud abielulahu-tusi, vaid piirdun mõningate momentidega, mida abiellu-jad võiksid arvestada kui abieluõnne juba algusest peale soodustavaid tegureid.

Abiellumine on kõige tõsisemaks sammuks inimese elus. Noorukieas, kui tärkavad esimesed õrnad tunded vastas-soo vastu, tulevad sageli ka mõtted abiellumisest. Tava-liselt aga nähakse siis abielus vaid seaduslikku õigust omada naist, käsitamata abielu kui perekonda kõigi sel-lega kaasnevate kohustuste, rõõmude ja muredega. Kui kurameerimine, tantsupidudel käimine, paarikaupa jalu-tamine vaiksetes parginurkades ja metsaradadel on noo-ruki-ea eesõigus, siis abiellumisele võivad mõelda alles täiesti iseseisvad, tõsise ellusuhtumisega inimesed. Esi-mene armastus võib olla petlik, sellest ei piisa veel alati üksmeelse ja õnneliku perekonna loomiseks. Abielluda aga arvestusega, et abielu lahutada on alati võimalik, on väär. See ei näita õiget ellusuhtumist. Ennatlikud, mõne kirepuhangu ajal sõlmitud abielud kujunevad haruharva õnnelikeks. Kui abielupoolte vastastikune sügavam tund-

maõppimine toimub alles perekonnaelu vältel, millal majas on juba lapsi, ja kui alles siis leitakse, et kooselu ei sobi või on koguni võimatu, on kahjustatud mitme inimese elukäik.

Millal oleks siis õige aeg abiellumiseks, et võiksime loota abielu õnnelikku kulgu? Selleks on vaja vaadelda mitut tegurit.

Vanus. Meie maal saavad noored passi kätte 16-aastaselt. See aga ei tunnista neid veel täisealiseks, abiellumine selles vanuses on seadusega keelatud. 18-aastaselt saavad noored valimisõiguse ja sellest ajast peetakse neid ka täisealisteks, kes võivad juba abielluda. Bioloogiliste ja sotsiaalsete kaalutluste kohaselt on aga ka see eluiga abiellumiseks veel varajane ja võib arvesse tulla vaid erandjuhtudel. Meie kliimatilistes tingimustes toimub inimese küpsemine aeglasemalt kui lõunamaadel. Kaasaja ühiskondlik elu on nii komplitseeritud, et alles 21—23-aastaselt saavutatakse mingi õige koht elus. Kõike seda arvestades võib pidada meil optimaalseks abiellumisvanuse alguseks meestele 25. ja naistele 22. eluaastat. Kui paljudel on aga selleks ajaks juba abielulahutus seljataga! Muidugi ei ole küllaldane vanus ainus abiellumiseks vajalik eeltingimus.

Haridus. Kaasaja teaduse ja tehnika tase on niivõrd kõrge, et inimesel, kes tahab meie ühiskonnas elada täisväärtuslikku elu, peab olema vähemalt keskharidus. Kuigi me kõik õpime veel kogu elu jooksul, peaks igal abiellujal olema vähemalt võimetekohane üldharidus. Perekonnainimeselt nõuab õppimine palju rohkem pingutusi kui üksikult, kes saab end täielikumalt pühendada õppimisele. Kui siiski abiellutakse õppeajal, ei ole õige jätta abiellumise tõttu õppeasutus lõpetamata. Mõnikord võib vastastikune õhutamine ja abistamine isegi soodustada õppimist. Taunimisväärne on aga nende noormeeste käitumine, kes astuvad ülikooli abielumeestena või abielluvad esimestel kursustel, kusjuures õppeajal ei elata üldse koos, naine elab kuskil kaugemal ja töötades toetab meest majanduslikult, pärast ülikooli lõpetamist alustab aga mees abielulahutust, et abielluda uuesti mõne ülikoolikaaslasega.

Elukutse. Ka keskhariduse omandamine ei määra tänapäeval veel inimese kohta elus. See on vaid üheks baasiks, millele saab rajada oma elukutset. Meie rahvamajandu-

ses on väga palju erialasid, küll laiema ja kitsama profiiliga, mis tuginevad kas alg-, kesk- või kõrgemale haridusele. Iga noor peab valima oma huvidele ja individuaalsetele võimetele sobiva tööala. Alles kutsetunnistuse, diplomi omamisel võib mõelda abiellumisele.

Muidugi on meil ka tööalasad, kus kutsetunnistust pole vaja; ja teisest küljest on ka kutsetunnistusest üksi vähe, kui seda ei kasutata õigesti või puudub tahe töökoha pidamiseks ning alatasa vahetatakse töökohti. Abiellumiseks on aga vaja, et igal noorel inimesel oleks kindel töökoht, millele ta sobib ja kuhu jääb aastateks. Kui aga juba abielu algaastail hakatakse sageli töökohti vahetama, on kahtlemata häiritud ka normaalne perekonnaelu. Poleks sugugi üleliigne soovitada abiellujaile, et nad vähemalt aasta oleksid juba töötanud ühel kindlal töökohal.

Korter. See küsimus on meil praegu veel raske, sest igale perekonnale ei ole võimalik eraldada kõikide mugavustega omaette korterit. Raske on aga ette kujutada õnnelikku perekonnaelu, kui üks abielupooltest elab ühiselamus, teine on kaasüürnikuks mõnes toanurgas. Abiellumisel peab noorpaaril olema vähemalt omaette tuba, ilma milleta abielu on õhku rajatud. Arvestades meie elamuehituse tempot, võime loota, et kümme aasta pärast antakse perekonnaseisuametis äsjaregistreerituile vajaduse korral ka korteri võtmed. Senikaua peavad aga abiellujad ise korteriküsimusele tõsiselt mõtlema.

Majanduslik sõltumatus. Näib, et kõige eeltooduga on see nõue juba rahuldatud. Alati mitte. Meil leidub veel noori, kes ise küll teenivad, kuid võtavad vanematelt vastu mitmesugusel kujul toetusi ja on seetõttu harjunud kulutama rohkem, kui palk seda võimaldab. Abielluda aga arvestusega, et küll vanemad ikka aitavad, on täiesti väär. Perekonna materiaalne kindlustatus peab abiellujatel olema tagatud ainult oma teenistusega. Noor abielupaar ei tohi olla majanduslikult kellestki sõltuv ning peab läbi saama ilma hooldajateta. Muidugi ei ole rikkuse tagaajamine meie ühiskonnas kellelegi mingiks eesmärgiks, abiellumisel pole kaasavara enam tähtis, kuid minimaalne majanduslik baas peab igal abiellujal olema. Mees, kes abiellumisel jääb oma naise või vanemate ülalpidamisele, ei vääri mehe nime.

Sõjaväeteenistuskohustuse täitmine. Senikaua kui meil kehtib kohustuslik sõjaväeteenistus, tuleks noormeestel,

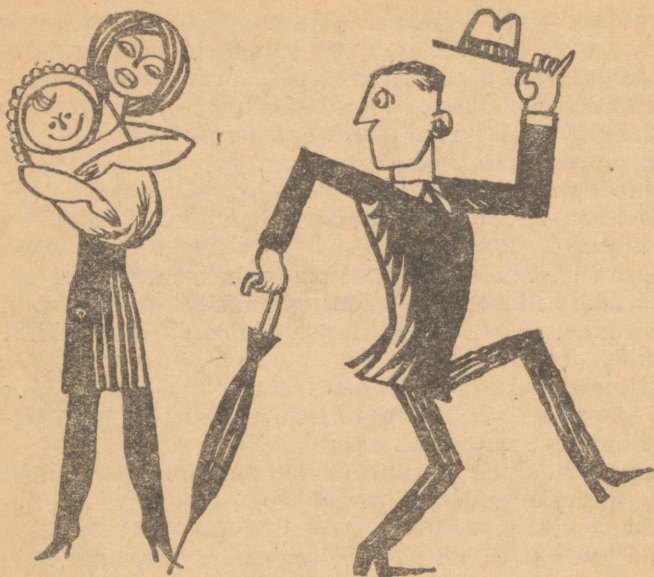
kes kuuluvad selle kohustuse alla, mõelda abiellumisele alles pärast sõjaväeteenistusest vabanemist. Kui aga abiellumise järel tuleb peatselt minna paariks-kolmeks aastaks sõjaväeteenistusse, on abieluõnn selle sunnitud lahusoleku tõttu asetatud suure katsumuse ette.

Kõige tõsisemaks küsimuseks on õige abikaasa valik. Missugune on see õige? Siin juba üksikasjalikke nõuandeid ei saa esitada, sest inimeste individuaalsed erinevused on väga suured ja see neiu, kes ühele noormehele on ainsaks unelmaks ja täiuslikkuse kehastuseks, ei ole teisele vahest üldse talutav. Mingil määral julgen siiski esitada üldisi soovitusi, millest võiks abikaasa valikul kasu tulla.

Abiellumist kui ühte tõsisemat sammu iga inimese elus ei tohi võtta kergelt ja eluseltsilise valikul tuleb juhuslikkuse moment viia miinimumini.

Õnnetut abielu või õigemini abielu õnnetuks muutumist väldib teineteise igakülgne tundmaõppimine enne abiellumist. Kaua siis peaks kestma selline tundmaõppimine? Aeg ei ole siin muidugi mitte kõige määravam, kuid paarist kuust on ikkagi vähe. Vähe on ka sellest, kui teineteisega ollakse tuttavad juba paar aastat, kuid tutvus on piirdunud ainult kohtumistega tantsupidudel, teatris, kinos jne. Nii õpitakse tundma küll oma tulevase elukaaslase pühapäevast nägu ja tegu, kuid elus on ju palju rohkem argipäevi. Inimeste käitumistaolad on erinevates olukordades väga mitmesugune. Just raskuste ületamisel avaldub sageli inimese tõeline iseloom. Ja kui see avastatakse alles abielus? Võib-olla haihtub siis armastus ning asendub põlguse ja sallimatusega elukaaslase vastu. Kas siis on kooselu võimalik?

Nii mõnigi kord räägitakse meil «armastusest esimesest pilgust». Kas see kiindumusetaolus, mis haarab noormehi mõnd kaunitari esmakordselt kohates, on aga alati suur ja tõeline armastus? Võib juhtuda, et «armastus esimesest pilgust» on oma tekkemomendil maksimaalne ja tutvuse edasi arenedes järk-järgult väheneb. Armastus, millele abielu tugineb, peaks kulgema aga progresseeruvalt ning püsima maksimaalsena just abielu ajal. Ei saa sugugi nõustuda kergemeelse ja vulgaarse mõtteavaldusega, nagu oleks abielu armastusele hauaks. Muidugi võivad muutuda abielu ajal armastuse välised avaldusvormid, nad ei ole kõrvalseisjatele alati nii silmatorkavad, kuid

armastuse põhialused — vastastikune kiindumus, teineteise mõistmine, abistamine, andestamine jne. peaksid säilima kogu abielu jooksul.

Teineteise mõistmiseks on vaja, et abiellujatel oleks ühiseid huvialasid. See ei tähenda sugugi, et mõlemal peaks olema sama elukutse. Ka hoopis erinevate elukutsete puhul tuleb huvituda elukaaslase tegevusest. Võime aga ette kujutada, millega lõpeb abielu, kui mees tahab töötada maal, naine aga ei kujuta endale ette elu väljaspool linnakära. Palju perekondlikke arusaamatusi võib tekkida ka siis, kui üks abielupooltest on väga seltskondlik, võtab osa isetegevusringide tegevusest jne., teine aga ei mõista neid askeldusi ning eelistab kõigele ainult vaikset kodustumist. Suuri katsumusi perekonnaõnnele võib tuua hariduslik ebavõrdsus. Kui üks abielupooltest on alg-, teine aga ülikooliharidusega, siis on sageli raske leida ühiseid huvialasid. Esialgne suur armastus võib abielus kiiresti asenduda vahekorraga, kus madalama haridusega abikaasa muutub teisele ümmardajaks, käsutäitjaks. Ja kui siis veel kõrgema haridusega abielupool hakkab end ise teadlikult esile tõstma, tegema oma abikaasale ette-

heiteid nii kodus kui ka väljaspool, on abielu ainult kahe inimese sunnitud kooselu, mis kummalegi poolele rõõmu ega rahuldust ei paku.

Kui inimese iseloomujoonte avastamine ja tundmaõppimine võtab aega ning vastastikuse sobivuse kindlaksmääramine toimub alles pikema tutvusaja jooksul, siis on mõningaid tundemärke, mille järgi võib kohe, ainult väikese eksimisvõimalusega, teha oletusi abieluõnne püsivuse kohta. Mehe ja naise kasvu erinevus hakkab kõikidele silma, kuid sellel ei ole mingit tähtsust abieluõnnele. Väikesekasvuline mees võib endast pikema naisega elada väga õnnelikult. Kas usub aga keegi, et 50-aastane mees 20-aastase naisega abielludes talitas õigesti? Kas 20-aastane mees 40-aastast leske kosides loodab kogu elu veeta õnnelikus abielus? Abiellujate sellised ebanormaalsed vanusevahed ei tööta midagi head.

Mida hinnata siis abiellujate normaalseks vanusevaheks? Kodanlikus ühiskonnas peetakse meest perekonnapeaks ja -toitjaks, kes abielludes peab omama positsiooni ja elukogemusi, et elus juhtida oma naist, kellele sageli erilisi nõudeid peale kauni välimuse või suure kaasavara ei esitata. Seetõttu arvestatakse seal normaalseks abielu, kus mees on 10—15 aastat naisest vanem, ja ebanormaalseks seda, kui mees on naisest noorem. Meie ühiskonnas on juba ammugi kujunenud täiesti loomulikuks naiste võrdõiguslikkus meestega. Seepärast ei ole meil alust näha ainult mehes abieluõnne kindlustajat ja perekonna toitjat, vaid need ülesanded on võrdselt jaotatud. Tavaliselt ongi meil abiellujad samaealised või siis on mõneaastane vanusevahe ühe või teise poole kasuks.

Praegu veel juurdunud tava kohaselt on meil abielu algatajaks mees, kuid ei ole ka midagi lubamatut, kui naine näitab selles osas initsiatiivi. Ammu on möödas need ajad, kus vanemad valisid oma lastele eluseltsilisi. Abiellujad kuuluvad siiski kõigepealt teineteisele ja vanemate sõna ei saa siin olla määrav. Kui abiellujal ei ole niigi palju iseseisvust, et ise otsustada oma abieluküsimusi, siis ei ole ta veel küps abiellumiseks. See aga ei tähenda, et abiellumisel pole üldse vaja arvestada vanemate või suuremate elukogemustega inimeste nõuandeid. Neid tuleb alati tõsiselt kaaluda, lõppotsus jääb siiski enda teha.

Alla 20-aastased noorukid peaksid aga kindlasti seni-

sest rohkem arvestama vanemate seisukohta abiellumisküsimuse otsustamisel. Iseenese tarkusest, mis võib olla alles ninatarkus, võidakse teha ennatlikke otsuseid. Sageli ei kaaluta küllaldaselt läbi kõiki poolt ja vastu asjaolusid, ei osata näha oma otsuse realiseerimise kõikvõimalikke tagajärgi. Abiellumine ei tähenda ju ainult ühekordset perekonnaseisuaktide büroos käimist, seejärel pulmapeo pidamist ja siis täieõiguslikku abieluvoodis magamist. Abiellumisega antakse uus suund ja sisu kogu elule. Vanemate vastuseisu abiellumisele ei või suhtuda kui pahatahtlikkusse, vaid kui hoiatusse, millest ainult selle ignoreerimisega ei tohiks mööduda. Vaevalt ükski vanematest soovib oma lapsele halba, õigel ajal abiellumise kiidavad nad kindlasti heaks. Noortel ei ole vaja abiellumisega kiirustada, kurameerimisperiod on selleks liiga ilus, et seda enneaegselt lõpetada. Ülepeakaela abielumist ei saa küll kuidagi õigeks tunnistada.

Normaalseks ei saa pidada ka olukorda, kus mees, kellel on reaalselt kõik võimalused abiellumiseks, pühitseb oma 30. sünnipäeva poissmehena. Abielu on füsioloogiliselt, psühholoogiliselt ja sotsioloogiliselt normaalne nähtus ja nn. vanapoisiks jäämine võib olla vabandatav ainult tõsiste tervisehäiretega. Kui kellelgi tekib kahtlus oma abielukõlblikkuses, on soovitatav rääkida arstiga. Arsti poole tuleb julgemalt pöörduda ka siis, kui abielus esineb seksuaalseid arusaamatusi.

Avaldatud mõtteid ei saa absolutiseerida, need on esitatud rohkem mõttevahetuse korras. Abielu põhialuseks jääb ikka armastus. Et aga armastus võib teha mõnikord «pimedaks», oleks hea, kui abiellujad kaaluksid siiski ka teisi tegureid ja eeldusi, mis tulevad arvesse abieluõnne kindlustamisel.

Selle vestluse lõpetuseks tahaksin natuke manitseda neid, kes liialdavad pulmapidude korraldamisel tehtavate kulutustega. On tõsi, et meie rahva jõukus on aasta-aastalt kasvanud, kuid kas on asjakohane püüda üksteist üle trumbata pulmapidude toreduse ja vägevusega? Kas on üldse sünnis, et pulmapidudel tarvitatakse ilma igasuguse mõõdutundeta alkohoolseid jooke, joobnuna minnakse kaklema jne.? Kas on vajalik pulmapeole kokku kutsuda kümneid ja vahel isegi sadu inimesi, keda pruut või peigmees varem ei tundnudki? Kõikide nende kostitamine läheb mõnikord sedavõrd kulukaks, et noorpaar peab

aasta otsa maksma võlgu, mida nad tegid pulmapeo korraldamiseks. Ka siis, kui vanemad oma kulul korraldavad noortele pulmapeo, on see noorte ebaotstarbekas abistamine. Mitte külluslik pulmapidu ei kindlusta abieluõnne, vaid majandusliku kitsikuse vältimine edasises elus. Paljud noored abieluinimesed oleksid kindlasti õnnelikumad, kui neil esimestel kooselukuudel oleks elamise sisseseadmiseks kasutada need summad, mis kulusid ülepakutud pulmapeo korraldamiseks. Tühi toob tüli majja!

Abielu registreerimine on pidulik sündmus. Seda tuleks loomulikult ka pidulikult tähistada. Selleks ei ole aga sugugi vaja kokku kutsuda kõiki tere-tuttavaid, piisab kõige lähematest sugulastest ja sõpradest. Pulmapidu ei tähenda mitmepäevalist pummeldamist, vaid ühekordset rõõmsameelset koosviibimist, mis ei väsita üleliia ei noorpaari ega külalisi.

See probleem ei ole teil praegu veel sugugi pakiline, aga kui see kunagi päevakorda kerkib, siis meenutage siin öeldut enne, kui hakkate tervet valda kokku ajama või kihelkonda kokku kutsuma.

KELLEKS SAADA?

Eelmistes vestlustes ma mainisin möödaminnes, et igal inimesel peab olema harjumus, vajadus töötada. Ilma tööta ei saa meist keegi elada. Oli juttu ka sellest, et iga noor peab valima oma huvidele ja individuaalsetele võimetele sobiva tööala. Alljärgnevas tahaksin aga lähemalt puudutada elukutse valiku küsimusi.

Ei ole vist ühtegi poissi, kes lapsena poleks mänginud autodega. Kui siis oleks keegi küsinud, kelleks te tahate saada, oleks enamik vastanud — autojuhiks, väiksem osa oleks tahtnud saada lenduriks, laevakapteniks, võib-olla ka vedurijuhiks jne. Juba maast-madalast äratavad pois-tes huvi liiguvad masinad ja nendel töötajad. Võisite ju lõpmatuseni jälgida töötavat kraanat, buldooseri, traktorit või kombaini. Teie unistuseks oli istuda kord iseliikuvate mehhanismide juhtkangide ja rooli taha. Kasvate suuremaks, tutvusite järjest uute elukutsete esindajatega ja küsimusele: «Kelleks saada?» ei olnud sugugi enam nii kerge vastata. Elukutsete ja erialade valiku- võimalus on tänapäeval ju nii ulatuslik.

Eelmises vestluses ma rääkisin, et abikaasa valik ja

abiellumine on elus üks tõsisemaid samme. Niisama tähtis on ka elukutse valik. Abiellumisega pole enamasti vaja kiirustada, elukutse tuleb aga kindlasti valida noorukieas. Keskkooli viimastes klassides on tarvis seda küsimust tõsiselt kaaluda ja siis juba lõplikult otsustada. Selleks tahaksingi anda teile mõningaid nõuandeid.

Võib-olla olete juba kogunud, et töö edeneb hästi siis, kui see teile meeldib, rahuldust pakub, tööalased probleemid teid täielikult paeluvad. Seevastu mõni teine töö tundub vastumeelsena, te teete seda vaid kohusetundest, oodates igatsusega töö lõppemist, et vabaneda sellest kui mingist karistusest. Mis saab aga siis, kui valite elukutse, mis algul näis teile ahvatlevana, põhjalikumal tundmaõppimisel aga muutub ebameeldivaks, ei ole teile vastu võetav, ei sobi teie iseloomu, huvide ja kalduvustega? Kas suudate kogu elu ainult kohusetundest töötada rõõmu ja rahuldust mittepakkuval tööalal? Vaevalt küll. Hakkate õppima uut eriala. Aga võib-olla pole ka see lõpuks teile sobiv. Kui te korduvalt vahetate eriala ja seoses sellega muidugi ka töökohti, ei pea varsti teist kui töömehest keegi suurt lugu. «Jooksikuid» ei taheta kuskil meelsasti tööle võtta. Seepärast tulebki eriala valiku juures kaaluda läbi kõik poolt ja vastu asjaolud, juhuslikkusele ei maksa loota.

Õige tööala leidmine on vajalik nii isikliku kui ühiskondliku heaolu seisukohalt. Kui te tunnete oma tegevusest täit töö rõõmu, on tagatud ka suurem tööviljakus, te annate suurema panuse ühiskonnale ja saate ka ise vastu rohkem hüvesid. Kui te ei leia aga elus kindlat suunda, ekslete siia-sinna, olete kõigea rahulolematu, siis kibestate enda ja teiste elu. Te ei saavuta oma töös mingit edu, olete vaid hädine «kohatäitja», mitte korralik töömees. Meie ühiskond vajab aga ainult rõõmsameelseid, teadlikke, kohusetundlikke ja ausaid töötajaid, mitte kerge-meelseid aferiste, spekulante ja bürokraate.

Kodanlikul ajal oli laialt levinud arvamus, et teatud elukutsed on üldiselt lugupeetud, teised aga alaväärtuslikumad. Kui perekonnal oli võimalus oma lapsele anda ülikooliharidus, siis pidi poeg õppima kindlasti kas arstiks, advokaadiks või kirikuõpetajaks. Neid peeti «puhasteks» ja, mis peaasi, tulutoovateks ametiteks. Töölisele, olgu ta kui hea haridusega, vaadati ikka kui «mustatöölisele», kes oli määratud kogu eluks majanduslikult kiratsema.

Sotsialistlikus ühiskonnas on sellised vastuolud elukutsete vahel täielikult kaotatud. Kapitalistide klassi likvideerimisega on kadunud ka nende eelistatud elukutsed: ärimehed, pankurid, töösturid, majaomanikud (ka see oli elukutse!). Nende elukutsete kadumist me taga ei nuta, see ei piira meie valikuvõimalusi. Hoopis vastupidi, sotsialistliku korra võit on tohutult laiendanud elukutsete valikuvõimalusi. Te vahest ei kujutagi endale ette, kui palju on meie maal erinevaid erialasid! Proovige nüüd loendada teile teadaolevaid elukutseid. Palju te neid kokku saate? Tavaliselt alustatakse sellist loendust umbes nii: arst, insener, õpetaja . . . , siis tuleb paus ja edasi järgneb juba juhuslikumas reas veel kümnekond eriala. On hästi, kui suudetakse nimetada 20—30 elukutset. Meie maal ei ole aga mitte sadu ega tuhandeid erineva varjundiga elukutseid, vaid nende arv ulatus viimase rahvaloenduse andmeil kümnetesse tuhandetesse. Muidugi pole vajalik, et te peaksite kõiki neid elukutseid ja kitsaid spetsialiteete teadma ja alles siis saaksite teha enda jaoks õige valiku. Need arvud esitan teile vaid selleks, et kellelgi poleks põhjust ütelda: «Ma ei leia endale mingit sobivat elukutset; valikuvõimalusi on nii vähe.»

Tänapäeva teaduse ja tehnika tase on üksikud põhielukutsed jaotanud kümneteks ja sadadeks kitsamateks erialadeks. Võtame näiteks arstikutse. Veel mõnikümne aastat tagasi võis nimetusega «arst» piiritleda inimese tegevusala küllaltki täpselt. Tänapäeval aga on «arst» üldnimetuseks, millele kindlasti on vaja lisada täpsem spetsialteet: terapeut, pediaater, infektsionist, günekoloog, neuroloog, psühhiaater jne. jne. Kuid ka nendel kitsamatel arstiteaduse erialadel on oma alajaoitused. Nii tunneme kirurgidena neurokirurge, kopsukirurge, traumatolooge, urolooge jne. Kõik nad on arstid, kuid nende erialad on sedavõrd erinevad, et nad vaevalt oleksid võimelised üksteist igapäevases töös asendama. Ja samuti on diferentseerunud paljud teisedki elukutsed, mis varem moodustasid ühe kindla terviku. Kas nimetusega «kolhoosnik» saab väljendada täpsemalt, millega see inimene tegeleb? Kolhoosis on tänapäeval palju erialasid ja üldnimetuse «kolhoosnik» tagant kooruvad välja põllutöölised, farmitöölised, mehhanisaatorid, aednikud, mesinikud, kalurid jne.

Siinkohal ei ole võimalik teile tutvustada kõiki elukut-

seid. Nagu te teate, on mõned neist päris uued. Üks selline on näiteks kosmonaudi elukutse. Selle poole pürgivad oma unistuses aga juba väga paljud noored. Kuid seada endale ainsaks eesmärgiks kosmonaudiks saamine, pole muidugi päris õige. Kui teil on eeldusi, võib teie unistus kunagi täituda, kuidas aga oma unistustele läheneda, sellest veidi hiljem.

Elukutse valikul tuleb langetada esmalt otsus, millises valdkonnas te tahate töötada. Seejuures ei tule võtta oma kaalutluste aluseks, mis on kergem, mis raskem töö, mis on tasuvam, mis vähem tasuvam. Meil on töö normeeritud, üle jõu käivaid pingutusi ei nõuta kusagil, kuid kergelt ei saa ühelgi tööalal läbi. Töö tasuvus oleneb suurel määral teie tööviljakusest. Keskmine kaevur, tööline tehases, müürsepp ehitusel jne. võib teenida ju märksa rohkem kui arst, õpetaja või mõni teine kuupalgaline. Muidugi on iga töötaja eluliselt huvitatud, et ta saaks oma töö eest rohkem tasu, kuid näha töös ainult elatise hankimise võimalust — see ei näita just päris õiget suhtumist töösse. Meie aja inimesele on töö elu sisuks, tema loominguks, võimete prooviks, kiindumuseks, aukohuseks rahva ees. Kes läheb välja vaid rahateenimisele, otsimata tööst rahuldust ja rõõmu, see võib kergesti kalduda ka ebaausatele tegudele, kergetele teenimisvõimalustele. Taolisi «rahategijaid» meie ühiskond aga ei salli ja karistab neid karmilt. Oma ausa tööga teenitud rubla väärtust peab oskama hinnata ka iga noortöoline. Seevastu kergelt saadud rublad muudavad noored varsti raha ja kogu elu suhtes kergemeelseks.

Töö tasuvus ei ole elukutse valikul määravaks teguriks. See võib olla vaid väliseks säraks, mis ahvatleb teid küll «kallist» elukutset omandama, kuid kui ainult sellest lähtute, võite valitud tööalal osutuda sobimatuks. Teenistus jääb unistatust palju madalamaks ning teist saab pettunud inimene, halb töötaja.

Paljudel juhtudel otsustatakse elukutse küsimus mõne ideaaliks püstitatud eeskuju järgi, keda ollakse kohanud või kellest on loetud varases nooruses ja keda täiskasvanuna kindlasti tahetakse jäljendada. Nii võib mõni endale aastate jooksul sisendada, et temast peab saama kuulus laulja, polaaruurija, kindral jne. Kuulsaks ja väljapaistvaks isikuks ei saada aga mitte ainult mõne teatud elukutsega. Meie maal võib kuulsaks saada igal tööalal, kui

seda tööd hästi tehakse. Ja võib-olla sellel alal, mida te juba lapsena pidasite ahvatlevaks, ei saavuta te sugugi sellist edu kui tööalal, mis teile tegelikult sobib.

Mõnigi noor suhtub elukutse valikusse väga lihtsustatult, ei vaevu selle üle ise tõsisemalt mõtlema, vaid jääb lootma teiste peale. Valides endale mõne eriala ainult seepärast, et hea sõber või klassikaaslane otsustas hakata seda ala õppima, võite eksida. Muidugi võib juhuslikult ka teile sobida sama ala, kuid ma juba ütlesin, et juhusele elukutse valikul ei saa loota. Elukutse valik on individuaalne. On ju igal inimesel mingil määral teistest erinevad vaimsed ja kehalised eeldused, huvid ja võimed. Elukutse on õigesti valitud ainult siis, kui te tunnete järjest kasvavat huvi oma eriala vastu, suhtute oma kutsetöösse loovalt, armastate oma tööd nii, et ei pea lõpuks võimalikuks eriala vahetamist ka palju tasuvama vastu.

Kuidas aga leida paljudest võimalustest see üks ja õige? Mingit täpset mõõdupuud ei ole olemas ja selleks ei ole ka vajadust, sest tänapäeva noored ei ole ju nii piiratud, et nad sobiksid ainuüksi ühele kitsale erialale. Elukutse valikul on olulisem välja selgitada need erialad, millele te kindlasti ei sobi. Kui mõni noor, kes põllumajanduse vastu üldse huvi ei tunne, hakkab õppima Eesti Põllumajanduse Akadeemias ainult selleks, et saada kõrgemat haridust, siis pole imestada, kui ta tunneb põlgust maatöö vastu ka pärast õppeasutuse lõpetamist. Riik on kulutanud noore spetsialisti õpetamiseks palju raha, ühiskond ei saa aga temast loodetud kasu ja vaevalt ta isegi end hästi tunneb.

Vigade vältimiseks elukutse valikul tuleb arvestada alati kolme asjaolu. Esmalt peate selgusele jõudma oma võimetes, kalduvustes ja huvides. Teiseks on tarvis tutvuda lähemalt tööaladega, mis on äratanud teie huvi ja mida esialgsel vaatlusel peate endale vastuvõetavaks.

Kolmandaks tuleb arvestada reaalseid võimalusi, mis teil on olemas väljavalitud elukutse omandamiseks.

Kas te olete juba jõudnud selgusele oma vaimsete ja füüsiliste võimete suhtes, kas olete hinnanud kriitiliselt oma iseloomuomadusi? Kui veel mitte, siis tuleb seda teha nüüd. Kuidas teha asjalikku eneseanalüüsi elukutse valikuks? Ega see nii kerge olegi. Teiste sõnadega võiks küsida: kui põhjalikult te ennast tunnete? Proovige kord

kirjutada karakteristikat iseenda kohta. Pange minu raamatuke kõrvale, võtke paber ja pliiats ning hakake peale.

Mitu rida saite? Kas arvate, et olete end nüüd ammen-davalt analüüsinud ja iseloomustanud?

Kui teil oli raskusi enda iseloomustamisega, siis annan ma teile siinkohal mõned küsimused, millele vastake ausalt, midagi ilustamata.

Millised on teie tugevad küljed (ka õppeained) ja kuidas kavatsete neid kasutada?

Millised on teie nõrkused ja kuidas mõtlete neist üle saada?

On teil mingeid erilisi andeid ja kuidas kavatsete neid aren-dada?

Millised on teie huvialad?

Millise ideaali olete endale elus püstitanud? Kas võimed vast-tavad ideaalile?

Kas teile meeldib rohkem vaimne või kehaline töö?

Kuidas hindate oma intellektuaalseid võimeid ja mälu?

Kas armastate rohkem välist või tubast tööd?

Kas elaksite meelsamini linnas või maal?

Kas tahate töötada rohkem üksi või koos teistega?

Millised on teie organisatoorsed võimed? Kas olete kaaslaste eestvedajaks või tegutsete meelsamini teiste juhtimisel?

Millise püsivusega suudate töötada? Kas teile meeldib ühetao-liselt korduv tegevus või vajate vaheldusrikast, järjest muutuvat tegevust? Kuidas kohanete uute olukordadega?

Kui põhjalik olete oma tegevuses? Kas armastate nokitseda pisiasjade kallal või piirdute ainult küsimuste üldjoonelise lahendusega?

Kas olete oma toiminguis kiire või aeglane, kannatlik või kan-natamatu?

Kas teete otsuseid loogilisele mõtlemisele tuginedes või rohkem tundmuste põhjal?

Kuidas suhtute teiste õnnetustesse: kas jääte kõrvalseisjaks, osutate abi või koguni tunnete parastavat heameelt?

Kas peate end julgeks või araks?

Nendele küsimustele vastamisega ei saa te veel end iseloomustada ammen-davalt kõikide elukutsete sobivuse seisukohalt, kuid mingil määral nad abistavad teid oma eelduste väljaselgitamisel. Muidugi võivad lähematel aastatel muutuda veel mitmedki teie tõekspidamised ja elu-käsituse-ellusuhtumise seisukohad, kuid nn. jooksvat in-ventuuri oma vaimsetest ja füüsilistest võimetest tuleb juba varakult teha.

Elukutse valikul on tarvis arvestada ka oma kehalisi eeldusi. Nägemis- ja kuulmisnõrkus, värvipimedus, kõnehäired, käe- või jalavigastus, mõni krooniline siseelun-

dite haigus, närvisüsteemi häire jne. piiravad juba tunduval määral elukutsete valikuvõimalust. Kuid see ei tähenda sugugi, et invaliidistunud või kehalise häirega noor ei peaks üldse mõtlema elukutse valikule. Meil laieneb pidevalt invaliidide töökodade arv ja profiil, kus töötamine ei kahjusta, vaid hoopis vastupidi, toob kasu invaliidi tervisele ja heaolule, kuna seal töötavad inimesed on ka pideva arstliku kontrolli all.

Isegi siis, kui inimene on täielikult kaotanud oma töövoime, võib ta oma tugeva tahtega leida endale ühiskonnas lugupeetud koha. Nikolai Ostrovski kirjanikuna ja Paul Kamm kunstnikuna pakuvad selles suhtes sangarluse eeskujude. Nende meeste elulugudega peaks tutvuma iga noor, kes mõne tervisliku puude tõttu on kaotamas usku tulevikku.

Kui oma vaimsetes ja füüsilistes võimetes olete jõudnud üldjoontes selgusele, oskate ennast kriitiliselt hinnata, siis tuleb analüüsimise alla võtta teine pool: milline elukutse teid huvitab ja milline neist on teile kõige sobivam.

Nagu juba öeldud, on erinevaid elukutseid väga palju, kuid nendes on siiski võimalik orienteeruda. Teil peaks olema juba selge, kas tahate töötada põllumajanduses, tööstuses, ehitustel, lennunduse alal, merel, administratiivsetel kantseleitöödel, haiglates või koolides jne., kas teid huvitab loodusteadus või keeleteadus, tehnika või meditsiin jne. Lihtsustatult võiks elukutsete valdkondi vaadelda ka meie kõrgemate koolide eri teaduskondadena, tehnikumide ja kutsekoolidena. Milliseid erialasid nendes koolides omandatakse, seda tutvustavad teile vastavad teatmikud ja ka ajakirjandus, eriti suvekuudel. Ainult trükisõna kaudu ei saa te aga piisavat ülevaadet ühestki elukutsest, mida kavatsete endale valida. Kui olete oma elukutse valikus jõudnud esimeste oletusteni, siis peate kindlasti juba põhjalikumalt tutvuma sellega, milliseid nõudeid püstitab valitud alal töötamine. Hea oleks vestelda vastava ala spetsialistidega, tutvuda nende inimeste töökohtadega, töötingimustega, lugeda täiendavalt raamatuid selle tegevusala kohta, küsida nõu oma õpetajatelt ja vanematelt. Muidugi võib juhtuda, et vanemate soovitus ei ühti teie taotlusega, neil on omad ideaalid, mida nad on aastaid püüdnud teile sisendada, teil aga on siiski oma eesmärk. Kui vanemad nõuavad teilt kangekaelselt oma eesmärgist loobumist nende poolt valitud ja teile vastumeelse tööala

omandamise kasuks ning te valitegi elukutse ainult isa-ema soovide rahuldamiseks, siis vaevalt saab teist head töötajat, kuid igal juhul saab teist kibestunud inimene. Kui aga vanemad, kes teid igakülgsest ja kõige paremini tunnevad, asjalikult ja põhjendatult suunavad teid mingile teile sobivaks peetavale erialale, mis esialgu teie huvi ei äratagi, võib edaspidine töötamine sellel alal kaasa tuua tööst täieliku rahulduse leidmise.

Tavaliselt peetakse huvi tundmist mingi tööala vastu juba küllaldaseks, et see tööala antud isikule ka sobiks. Huvist üksi on aga vähe, kui teised iseloomujooned ja omadused ei sobi kokku vastava tööala nõuetega. Kohates oma töös ettenähtamatuid raskusi, mille ületamiseks ei ole iseloomukindlust, võib lõpuks vaibuda ka huvi selle töö vastu. Seetõttu vajab mingile tööalale sobivuse küsimus alati põhjalikumalt kaalumist, mitte pealiskaudset vaatlust. Võtame sellise näite. Teile meeldiks töötada müüjana kaupluses: nii huvitav on lahti pakkida uudistoodangut, tutvustada seda ostjatele jne. Samal ajal aga olete ise kannatamatu, muutute kergesti pahuraks, ei talu ühetooniliselt korduvat tegevust jne. Kui te ei ole suuteline oma iseloomu iseärasusi korrigeerima, siis te müüjaks ei sobi, lähete varsti ostjatega tülli. Ka siis, kui olete oma tegevuses aeglane kaalutleja, jääte kaupluseleti taga häta. Müüja teenindamiskultuuri põhitõdedeks on ausus, kiirus, täpsus, viisakus, tähelepanelikkus, aktiivsus, teadlikkus, korrektsus jne. Müüja elukutse nõuab laia silmaringi ja kiiret taipu. Nende omaduste olemasolul võite hakata õppima müüja elukutset.

Toome teise näite. Autojuhi elukutse on kergesti omandatav — 8-klassiline haridus ja mõnekuuline kursus, lisaks arstitõend, et kuulmine ja nägemine on korras ning raskemaid haigusi ei põe. Praktiliselt võib iga noor saada autojuhikutse. Miks on meil aga siiski nii palju liiklusõnnetusi? Kas ei peitu põhjus suurel määral selles, et iga noor oma iseloomu tõttu ei sobi autojuhiks? Palju on häid autojuhte, kes aastakümneid on sõitnud ilma ühegi avariita, samal ajal aga leidub noori autojuhte, kel on olnud isegi korduvaid avariisid. Oskuste ja kogemuste puudus põhjustab avariisid harva, hoolimatu kihutamine, vastutustundetud ja distsiplineerimatus liiklusreeglite suhtes on aga peamised avariide põhjustajad. Vaevalt küll viitsivad need jõhkrad autojuhid eneseanalüüsi teel kindlaks

teha oma sobimatust autojuhikohale, kuid seda enam peaksid inimese iseloomu küsimustele mõtlema need automajandid, kes suunavad noori autokoolidesse, autokoolid ja komisjonid, kes annavad välja kutsetunnistusi.

Meie maal on noortele elukutse omandamiseks loodud väga laialdased võimalused. Kuid iga noor peab elukutse valikul arvestama konkreetseid tingimusi ja oma majanduslikke võimalusi. Tulevikuplaane tuleb teha reaalselt, kaaluda läbi kõik poolt ja vastu asjaolud. Paljude elukutsete omandamiseks on vaja aastatepikkust õppeaega. Kas omate küllalt järjekindlust ja püsivust raskuste ületamisel? Kas olete valmis vajaduse korral loobuma nii mõnestki mugavusest teadmiste omandamise kasuks? Tehes ainult kõrgelennulisi tulevikuplaane, nägemata teed ja astumata samme nende täitmiseks, muutute elust irdunud unistajaks.

Ja nüüd tahaksingi peatuda küsimusel, mille jätsin pooleli kosmonautidest rääkides, õigemini küsimusel, kuidas oma unistusi täide viia. Selles ei ole midagi halba, kui unistate saada professoriks, akadeemikuks, ministriks, haruldasi operatsioone sooritavaks kirurgiks, gigantseid ehitusi projekteerivaks arhitektiks, suure laeva kapteniks, kirjanikuks, kunstnikuks, ka kosmonaudiks jne. Halb on aga see, kui te teel oma eesmärgile hakkate oma võimeid üle hindama, peate ise endast juba varakult rohkem lugu, kui peab ühiskond, kaotate enesekriitikavõime. Pidage meeles, et enesekiitus haiseb, tunnustust oma tööle ja saavutustele saate ühiskondlikult arvamusest. Töö kiidab tegijat! Kuigi olete püstitanud elus endale kõrge eesmärgi, tuleb alustada ikkagi kõige madalamalt. Ainult teie isiklik töö on see, mis viib teid edasi kõrguste poole. Ja mida kõrgemale tahate jõuda, seda rohkem tuleb töötada ja õppida. Sellel teel ei tohi halvustavalt suhtuda ühessegi ülesandesse, mida peate endale võib-olla ülearuseks oma suure eesmärgi taotlemisel. Selline enese ülehindamise oht varitseb noori just oma «suure tee» alguses; hiljem, kui omatakse juba rohkem teadmisi ja elukogemusi, suureneb ka enesekriitika ning selliseid rumalaid vigu enam ei tehta. Pole saladus, et näiteks I kursuse arstiteaduskonna üliõpilased, kes meditsiinist tegelikult veel midagi ei tea, mõnigi kord tunnevad end juba arstidena. Ma mäletan, kui solvunud olid mõnedki meist, kui meid III kursuse üliõpilastena kirurgia praktikumis lasti teha operatsioonijärg-

sete haigete pöetamisel sanitari tööd. Me oleme ju arstid, kuidas see sobib, et peame asetama siibri haigele alla! Kui me aga siis poleks ise seda kõike läbi teinud, kuidas oleksime hiljem juba tegelike arstidena osanud vajaduse korral ka sanitari juhendada?

Enese ülehindamist võib märgata ka mõnede noorte kirjanike, luuletajate ja kunstnike juures. Tarvitseb algajal kirjamehel ilmuda õnnestunud jutuke või luuletus ajalehes, kui arvatakse kohe, et nüüd seisab ees ainult sirge tõusutee, võib ajada rinna ette, tunnustus on saavutatud. Nii lihtsalt need asjad siiski ei laabu, ees seisab veel palju tööd, et saavutada oma unistuste täitumine.

Lugege tuntud kunstnike ja kirjanike elulugusid, siis näete, kui palju on nad pidanud elus töötama.

Siinkohal mõni sõna neile, kellel on avaldunud erilisi andeid kunstialadel. Me kõik tunneme loosungit: «Kunst kuulub rahvale!», samuti teame sotsialistliku ja kommunistliku ühiskonna põhideviisi, mille esimeses osas on öeldud: «Igaühelt tema võimete järgi...». Kui teil on erilisi silmapaistvaid andeid muusika, kujutava kunsti või kirjanduse alal, mis on juba koolipäevil selgelt avaldunud ja mida on hinnanud ka erapooletud asjatundjad, siis on kogu ühiskonna huvides vajalik, et te end edasi arendaksite just nendel aladel, milles olete andekas. Oma andeid ei ole kellelgi põhjust varjata, kunstist peetakse meil väga lugu. Kuid ka andekad inimesed peavad pidevalt enda kallal töötama, anne ilma tööta närbub ja see on kaotuseks kogu ühiskonnale. Väga halb, kui andekad inimesed kaotavad nõudlikkuse enda suhtes, loodavad elus läbi saada ainult oma andekusega, ilma tõsisema tööta. See on ande kuritarvitamine. Eelöeldu ei kehti ainult kunstiaande kohta, vaid seda tuleb laiendada kõikidele elualadele. Kas silmapaistvaid võimeid matemaatikas, keelte õppimisel jne. võib jätta ühiskonna huvides kasutamata? Muidugi mitte. Paul Keres on üle kolme aastakümne esinenud rahvusvahelistel suurvõistlustel andeka maletajana. Me kõik elame kaasa tema võitudele ja ebaõnnestumistele. Kas saaksime endale ette kujutada olukorda, et Paul Keres oleks loobunud malemängust lihtsalt põhjusel, et ta on tüdinenud võistlustest, ei viitsi enam oma mõtteid pingutada? Seda oleks olnud võimatu õigustada, sest andekas inimene oleks valmistanud siis kogu maailmale suure pettumuse, käitunud vastutustundetult. Kui üks või teine

heade eeldustega noorsportlane ilma mõjuvamate põhjusteta ei tule kaitsma oma kollektiivi au või, mis veelgi halvem, päev enne võistlusi nõrgestab alkoholiga oma organismi, kas saab siis talle andestada. Pidage meeles: kellele on antud palju, sellelt ka nõutakse palju!

Elu nõuab kõigilt paljude kohustuste täitmist, eriti suur kohustustekoorem lasub nendel, kellel on suuremaid organisatoorseid võimeid. Kindlasti olete juba märganud, et mõnedel teie tuttavatest on väga mitmesuguseid ühiskondlikke ülesandeid, teistel aga mitte ühtegi. Ühiskondlikke ülesandeid peab mingil määral täitma meie ühiskonnas iga töötaja. Mida sihipärasemalt ja põhjalikumalt igaüks meist õpib lahendama ühiskonna asju, seda kiiremini saab teoks ühiskonna omavalitsus meie maal.

Te võtate endale väga meelsasti ühiskondlikke kohustusi, kuid kui võetud kohustused lõpuks siiski ületavad teie võimed, teil lihtsalt ei jätku enam kõigeaks aega, jääb mõnigi ülesanne täitmata või täidetakse pealiskaudselt. Kohustusi tuleb endale alati võtta, kuid mitte kunagi üle oma võimete piiri. Vahetult pärast sõda oli üks mu hea tuttav maal kooliõpetajaks. Ta oli siis 18-aastane ja hakkas õppima ülikoolis mittestatsionaarselt bioloogiat. Samal ajal oli ta kohaliku rahvamaja juhataja, rahvaraamatukogu juhataja, näiteringi ja rahvatantsuringi juhataja, propagandist, valla spordiorganisaator, tuletõrjekomando pealik, valla hariduskomisjoni esimees. Nõukogude töötajaid oli siis maal vähe ja tal lihtsalt tuli neid ülesandeid täita. Kas aga sellise killustatuse juures oli mõeldav, et ta kõigeaga hästi toime tuli? Suuri puudujääke tema töös küll ei esinenud, kuid oleksid need ülesanded mitme inimese vahel võrdselt jaotunud, oleksid tulemused olnud kindlasti paremad. Ühe aasta pidas see noormees vastu, siis aga loobus õpetajaametist ja asus edasi õppima statsionaarselt, liigne ühiskondlik koormus mittestatsionaarset õppimist ei võimaldanud.

Kui enamik meie noortest on keskkooli viimastes klassides jõudnud otsusele, milline on nende kutsumus elus ja nad peavad veel vaid igakülgsest kontrollima, kas nad oma valikus ei ole eksinud, siis leidub nende kõrval noori, kes nagu ei huvituks millestki, nad ei näe oma kohta elus. Nendel noortel soovitaksin veel kord tutvuda minu esimese vestlusega noorte mitmekülgse vajalikkusest ja teha sellest tõsisemid järeldusi. Kui olete end arendanud

mitmekülgseks, omate laialdast silmaringi, olete tutvunud paljude tegevusaladega, siis on teil märksa suurem valikuvõimalus. Kindlasti märkate, et mõni ala huvitab teid teistest rohkem ja õige elukutse valik ei pakugi mingeid erilisi raskusi.

Lõpuks tahaksin veel kord rõhutada, et elukutse valikusse tuleb teil, noored, suhtuda juba praegu täiskasvanuliku tõsidusega ja mida õnnestunumalt te selle sammu astute, seda õnnelikum on teie isiklik elu, seda suurema omapoolse panuse annate kogu ühiskonnale. Peame meelles, et mida paremini ja viljakamalt me oma kutsealal töötame, seda kiiremini rajatakse kommunismi materiaaltehniline baas.

LÕPETUSEKS

Minu mõtted on teil nüüd läbi loetud. Edasi jätkuvad teie oma mõtted. Võib-olla kõikides üksikasjades te minuga ei nõustu, kuid peamises lepime siiski kokku. Noorus on ilus aeg, kuid ainult siis, kui ta on elatud sisukalt ja puhtalt. Kuidas aga nii elada, et hiljem poleks vaja kahetseda, selle üle mõtelge järele iga sammu juures, mis te oma eluteel astute. Kaasaeg on kõikidele võimalusterikas; pidage aega kalliks, arendage end nooruses igakülgsest. Meie ühiskond annab teile palju ja ootab teilt palju. Ärge laske kellelgi endas pettuda! Me läheneme kommunismile, olgem väärilised kommunismiehitajad ja tulevase kommunistliku ühiskonna liikmed!

SISUKORD

Saateks (prof. J. Saarma)	3
Noored sõbrad!	5
Elu vajab mitmekülgseid noori	7
Hoidugem tervist kahjustavatest harjumustest!	15
Kilde käitumiskultuurist	23
Ettevaatust, karid teel!	31
Räägime armastusest	40
Et hiljem poleks vaja kahetseda	51
Millal ja kellega abielluda?	59
Kelleks saada?	67
Lõpetuseks	78

Хейти К а д а с т и к. БЕСЕДА ДЛЯ ЮНОШЕЙ. На эстонском языке. Художественное оформление Х. Валка. Иллюстрации Х. Валка. Издательство «Валгус», Таллин, Пярнуское шоссе, 10.

Toimetaja I. Rajasaar. Kunstiline toimetaja A. Säde. Tehniline toimetaja M. Sein. Korrektorid E. Kask ja U. Karelaid.
Laduda antud 29. VIII 1969. Trükkida antud 29. XII 1969. Leningradi M. Gõrki nim. Paberivabriku nr. 1 trükipaber nr. 3. 54X84/16. Trükipoognaid 5,0. Tingtrükipoognaid 4,2. Arvestuspoognaid 4,3. Trükiarv 40 000. MB-08175. Tellimuse nr. 2420. Trükikoda «Punane Täht». Tallinn, Pikk t. 54/58. Hind 13 kop.

13 kop.

A
30410

~~2~~

2610204

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00261020 4